

Sociální aspekty insolvence

Bc. Světlana Tkadlecová

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Světlana TKADLECOVÁ**
Osobní číslo: **H118575**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociální aspekty insolvence**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na doržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na charakteristiku a následné objasnění problematiky insolvenčního řízení a jeho nejčastějšího způsobu - tedy oddlužení
- na sociální problematiku života osob ovlivněných nedostatkem finančních prostředků
- na ozřejnění důvodů, které konkrétní jednotlivce k využívání tzv. rychlých půjček vedou
- na sociální prostředí, v němž takové osoby vyrůstaly
- na prostředí, v němž nyní žijí
- na předcházení, resp. řešení okolností sociálních problémů osob, které byly nuceny řešit svou majetkovou situaci návrhem na oddlužení
- hledání řešení problémů finanční gramotnosti dětí pocházejících z takovýchto rodin
- zdůraznění nutnosti primární i sekundární prevence, výchovy k úspěšnému a důstojnému životu
- začlenění daného tématu do kontextu sociální pedagogiky

Teoretická část bude zaměřena na okolnosti a příčiny zadlužování. Praktická část bude věnována empirickému výzkumu za pomoci využití metody strukturovaného dotazníku. Zjištěním úrovně kvality života a nastíněním možných sociálních problémů u konkrétních jednotlivců, jimž bylo na jejich vlastní žádost povoleno oddlužení.

Rozsah diplomové práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková**
Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.
vedoucí katedry

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

- Boková, L. et al., Rodiče, děti a jejich problémy; sborník studií, Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011, 126 s., ISBN 9788090492004
- Finanční gramotnost jako prevence předlužení občana (elektronický zdroj), Vysoká škola ekonomická v Praze, Katedra personalistiky, Praha: Oeconomica, 2010, ISBN 9788090492004
- Hora, V. Řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí, Praha, Československý kompas, 1931, 446 s.
- Karásek, K. Problém zadlužení. Praha: Nákladem České společnosti národohospodářské, 1936, 52 s.
- Kozák, J., Budín, P., Dadam, A., Pachel, L. Insolvenční zákon a předpisy související, ASPI, a.s., 2008, 903 s., ISBN 978-80-7357-375-1
- Kotoučová, J a kolektiv, zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) komentář, C.H.BECK, Praha 2008, 1056 s., ISBN 978-80-7179-595-7
- Křmář, Z., Přehled judikatury ve věcech konkursu a vyrovnání, ASPI, a.s., 2005, 712 s., ISBN 80-7357-067-X
- Noveský, I. et al., Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti, 1. vydání, Praha: Cofet, 2009, 448 s., ISBN 9788025442074
- Schelleová, I. Insolvenční zákon, poznámky, provádějí předpisy, související předpisy, Eurounion Praha: 2006, ISBN 80 7317054-X
- Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J., Společné jmění manželů, LINDE PRAHA, a.s., 2000, 229 s., ISBN 80-7201-226-6
- Smrčka, L., Rodinné finance, ekonomická krize a krach optimismu, Praha: Beck 2010, 538 s., ISBN 978807400-199-4
- Skořepa, M.,Skořepová, E. Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia; manuál pro učitele, 1. vydání, Praha: Scientia, 2008, 197 s., ISBN 9788086960401
- Tománek, M. Diplomová práce na téma Insolvenční návrh, jeho projednání a rozhodnutí o něm. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2008
- Vozka, J. Konkursní, vyrovnací a odpůrčí řády, Linhart a Pekárek, Praha: 1931, 744 s.
- Zelenka, J. Zákon o konkursu a vyrovnání, 2. podstatně přepracované a doplněné vydání, LINDE PRAHA, a.s., 2002, 1169 s., ISBN 80-7201-323-8
- Zelenka, J. a kolektiv, Insolvenční zákon, Poznámkové vydání s důvodovou zprávou a nařízení Rady ES 1346/2000, LINDE PRAHA, a.s., 2007, 687 s., ISBN 978-80-7201-657-0

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

METLALA TRADLELOVA

Jméno, příjmení studenta

Podpis

V Brně *11.2.2018*

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li uak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3.

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Nemí-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k větší výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce je zaměřena zejména na problematiku právního institutu insolvence (konkrétněji oddlužení), přičemž podrobně se věnuji průběhu insolvenčního řízení a jeho příčinám. Dále je diplomová práce zaměřena na prevenci zadlužování českých domácností. Jejím cílem je jednak popsat a objasnit problematiku „insolvence“ a to v rovině jak historické tak také právní, tento institut přiblížit, dané téma začlenit do širokého kontextu sociální pedagogiky a dále pak kvalitně a srozumitelně informovat širokou veřejnost o nástrahách zadlužování. Diplomová práce rovněž nabízí srovnání s praxí v dalších evropských zemích.

V diplomové práci se věnuji podrobně institutu insolvence, konkrétně především oddlužení a dále problematikou nezaměstnanosti a rozpadu rodiny. Na tato témata navazují následně sociální důsledky těchto jevů. V závěru práce nabízím několik možných řešení, jak finančním problémům předcházet, a to formou všeobecné osvěty realizované jednak v rámci výuky na školách, jednak formou různých besed, všeobecně vzdělávacích programů, jejichž smyslem by bylo posílení finanční gramotnosti jednotlivců. Dále hodnotím problematiku věřitelských insolvenčních návrhů, přičemž nutnost řešení spatřuji zejména v legislativní oblasti. Rovněž tak z diplomové práce jasně plyne výrazná potřeba kvalitně informovat širokou veřejnost o nástrahách zadlužování a dále potřeba kvalitního, dostupného a rychlého poradenství pro jednotlivce již zadlužené. To vše musí být podpořeno individuální (rodinnou) sociální prací, pro niž musí být její nositelé kvalitně připraveni a vyškoleni.¹

Klíčová slova: insolvence, konkurs, věřitelé, dlužník, insolvenční správce, majetková podstata, odměna insolvenčního správce, rodina, prostředí, finanční gramotnost, rodina, děti, exekuce, úvěr, smlouva, kvalita života, majetkové poměry, zahraniční věřitelé, insolvenční rejstřík, registr dlužníků, zadlužování, finanční problémy.

¹ Peterková, Jiránek: Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně a slabé a vyloučené skupiny obyvatel; Ministerstvo vnitra: odbor prevence kriminality, 2008, 68 s.

ABSTRACT

This thesis is focused on the issue of the institution of insolvency (particularly debt relief), the detail is devoted to the course of the insolvency proceedings and their causes. Furthermore, the paper is focused on the prevention of indebtedness of Czech households. Its aim is both to describe and clarify the issue of "insolvency" on that the plane both historical as well as legal, this institution approach, to incorporate the theme into the broad context of social pedagogy and then beautifully and clearly inform the general public about the dangers of debt. The thesis also provides a comparison with the practice in other European countries.

The thesis is devoted to detailing the institute insolvency, namely mostly debt relief and the issue of unemployment and family breakdown. These issues then follow the social consequences of these phenomena. In conclusion, I offer some possible solutions to the financial problems prevent it in the form of general education implemented both within the re-teaching in schools, in the form of various discussions, general education programs whose aim would be to strengthen the financial literacy of individuals. Further problems are creditors insolvency proposals, while I see the necessity of solving especially in the legislative field. Similarly, from the thesis clearly show a significant need for quality to inform the general public about the dangers of debt and need a quality, affordable and quick advice for individuals already in debt. All of this must be supported by individual (family's) social work, for which a carrier must be well prepared and trained.

Keywords: insolvency, bankruptcy, creditors, debtor, the insolvency administrator, estate trustee compensation, family, environment, financial literacy, family, children, execution, credit, contract, quality of Life, financial status, foreign creditors, insolvency Register, registr of Debtors, indebtedness, financial problems.

Zdvořile děkuji vedoucí mé diplomové práce PhDr. et Mgr. Zdeňce Vaňkové za vstřícnost, ochotu a metodickou pomoc, kterou mi poskytla.

Dále bych chtěla poděkovat manželovi, dětem a celé své rodině za lidskou podporu, kterou mi při studiu poskytli.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

„Proti trampotám života dal Bůh člověku tři věci – naději, spánek a smích.“

Immanuel Kant

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1. POJMENOVÁNÍ PŘEDMĚTNÝCH PRÁVNÍCH TITULŮ	13
1.1 HISTORICKÝ EXKURS.....	16
1.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA ÚPADKOVÉHO PRÁVA NA NAŠEM ÚZEMÍ	18
2 HISTORIE VZNIKU ČESKÉHO ÚPADKOVÉHO PRÁVA	20
2.1 PŘÍPRAVA INSOLVENČNÍHO ZÁKONA	20
2.2 SYSTEMATIKA INSOLVENČNÍHO ZÁKONA	21
2.3 PRINCIPY INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ	21
2.4 SPECIFIKA INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ.....	22
3 POSTUP INSOLVENČNÍHO SOUDU PO ZJIŠTĚNÍ ÚPADKU	23
3.1 ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU DLE INSOLVENČNÍHO ZÁKONA	23
3.2 ÚPADEK VE FORMĚ PLATEBNÍ NESCHOPNOSTI	23
3.3 ÚPADEK VE FORMĚ PŘEDLUŽENÍ	24
3.4 KONKRÉTNÍ ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU DLE § 4 IZ.....	25
3.5 ODDLUŽENÍ	26
3.6 SPOLEČNÉ ODDLUŽENÍ MANŽELŮ	30
4 ZADLUŽOVÁNÍ RODIN	35
4.1 HLAVNÍ PŘÍČINY	35
4.2 NEZAMĚSTNANOST JAKO SOCIÁLNÍ PROBLÉM	36
4.3 SOCIÁLNÍ PRÁCE SE ZADLUŽENÝMI RODINAMI	37
4.4 ZADLUŽENÍ V DŮSLEDKU RUČENÍ Z TITULU SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	38
4.5 SPRÁVNÝ POSTUP DLUŽNÍKA A VLIV SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDKŮ.....	40
4.6 SITUACE NA TRHU DROBNÝCH PŮJČEK A ÚVĚŘŮ	42
5 GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ VÝVOJE ODDLUŽENÍ	47
5.1 ZJIŠTĚNÉ ÚPADKY, JEJICH ŘEŠENÍ V LETECH 2009 – 2011	47
5.2 NÍZKÁ FINANČNÍ GRAMOTNOST.....	49
5.3 BANKOVNÍ A NEBANKOVNÍ PŮJČKY	56
5.4 PROCES POSKYTOVÁNÍ BANKOVNÍCH PŮJČEK.....	58
5.5 PROCES POSKYTOVÁNÍ NEBANKOVNÍCH PŮJČEK	61
5.6 POPIS ŘEŠENÍ DLUHOVÉHO PORADENSTVÍ A PREVENCE ZADLUŽOVÁNÍ V ZAHRANIČÍ	62
II II. PRAKTICKÁ ČÁST	66
6. EMPIRICKÝ VÝZKUM	67
6.1 CÍL VÝZKUMU A FORMULACE HYPOTÉZ	67
6.2 HYPOTÉZY A CHARAKTERISTIKA VÝBĚROVÉHO SOUBORU RESPONDENTŮ.....	68
6.3 VLASTNÍ ŠETŘENÍ A INTERPRETACE ZÁVĚRŮ	69
6.4 ROZBOR EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	79
6.5 CELKOVÉ VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	81
ZÁVĚR	83

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	87
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	91
SEZNAM OBRÁZKŮ	92
SEZNAM TABULEK.....	93
SEZNAM PŘÍLOH.....	94

ÚVOD

Tématem diplomové práce jsou rozdílné sociální aspekty vybraných insolvenčních řízení. Uvedené téma jsem zvolila záměrně, neboť deset let pracuji na insolvenčním oddělení Krajského soudu v Brně v pozici vyšší soudní úřednice. Rukama mi denně procházejí desítky spisů zabývajících se dluhovou problematikou. Obsahu vybraných z nich se chci dále podrobněji věnovat. Protože insolvenčním řízením bývají dotčeny často bohužel také nezletilé děti, věnuji se ve své práci rovněž vlivu obtížné finanční situace na ně.

K vypracování diplomové práce byla použita jednak odborná literatura a dále spisová agenda Krajského soudu v Brně. Soukromé podnikání po roce 1989 s sebou přineslo - bohužel - i řadu negativních jevů, jakými jsou kupříkladu špatná platební morálka podnikatelských subjektů, účelové obcházení zákonů, jejich zneužívání ve vlastní prospěch. Začaly se objevovat nabídky nově vzniklých úvěrových společností poskytujících rychlé půjčky, s čímž souvisí nárůst dluhů nepodnikatelů, i dluhů souvisejících s podnikáním. Vzniklá situace si vyžádala legislativní řešení, které zpočátku, od října roku 1991 představoval mnohokrát novelizovaný zákon konkursní a následně, od ledna r. 2008 zákon insolvenční, který vešel ve všeobecné povědomí zejména institutem tzv. osobního bankrotu neboli oddlužením. To vše s sebou nese také sociální problémy, jako jsou např. nezaměstnanost, narušená psychika nebo rozpad rodiny.

Insolvence, jinými slovy předlužení, je aktuální společenský problém zasahující mj. také sociální oblast lidského života. Protože od roku 2003 pracuji na insolvenčním oddělení, zvolila jsem si téma mé práci blízké. Denně se setkávám s pohnutými osudy lidí, kteří se - mnohdy ne vlastním zaviněním - dostali do značných finančních problémů. Problematika zadlužování spojená obvykle s tzv. nízkou finanční gramotností, je poměrně novým a nebezpečným jevem, objevujícím se v současné společnosti. Z množství žadatelů o oddlužení je zřejmé, že se jedná o vysoce aktuální problém. Do 31. prosince 2007 byl účinný zák. č. 328/1991 Sb. (Zákon o konkursu a vyrovnání – „ZKV“), který takovou řadu možností řešení úpadku fyzických osob nenabízel, neboť v podstatě jediným možným řešením majetkových poměrů, byl konkurs. Ten však bohužel pro většinu dlužníků nebyl, vzhledem k jejich zanedbatelnému majetku, řešením definitivním.

Ve své diplomové práci se zabývám problematikou oddlužení dle zák. č. 182/2006 Sb. (Insolvenční zákon), a to jednak vysvětlením tohoto právního institutu a jeho dopadem na sociální oblast jak společnosti, tak i vybraných jednotlivců.

Cílem diplomové práce je jednak na základě studia dostupných zdrojů okomentovat současné legislativní vymezení často diskutovaného právního pojmu insolvence a za použití dotazníkové metody upozornit na některé právní okamžiky v justici a dále pak přispět k rozšíření povědomí o této problematice. K naplnění cílů diplomové práce byla využita jednak zejména specializovaná odborná literatura, dotazníky a dále - se svolením - konkrétní spisový materiál Krajského soudu v Brně.

Diplomová práce byla rozdělena na dvě části - teoretickou a empirickou. v teoretické části se zabývám historií právní úpravy úpadkového práva na našem území, systematikou insolvenčního zákona, vysvětlením významu tohoto právního institutu a dále modelovým postupem soudu. Druhá – empirická část této práce – je založena na výzkumu vybraného vzorku respondentů za využití dotazníkové metody, jejímž cílem je získání dat a jejich vyhodnocení v generačně různorodém vzorku. Dalším cílem je zjistit, zda respondenti zcela chápou smysl a význam své situace a uvedeného institutu v práci rovněž demonstrují na konkrétních případech ze soudní praxe okolnosti, které dlužníky přiměly k řešení majetkové situace oddlužením.

V závěru z uvedeného výzkumu vyvozují možná řešení použitelná v pedagogické a právní praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. POJMENOVÁNÍ PŘEDMĚTNÝCH PRÁVNÍCH TITULŮ

1.1 Vymezení základních pojmů

Spisová značka

Tvorba spisových značek je upravena v § 215 d Vnitřního a kancelářského řádu.

Spisová značka insolvenčního spisu se skládá z tzv. pevné a proměnlivé části. Část pevnou tvoří zkratka „INS“ a běžné číslo rejstříku lomené letopočtem (INS 2322/2012), část proměnlivou tvoří písmenná zkratka označující soud a číselné označení oddělení soudu prvního stupně, které danou věc vyřizuje (KSBR 28 INS). Část proměnlivá předchází část pevnou (KSBR 28 INS 13621/2012). Pevná část spisové značky se nikdy nemění; pokud jde o část proměnlivou, ta se změní, kdykoli dojde ke změně soudu nebo oddělení soudu prvního stupně, které věc vyřizuje.²

Insolvenční rejstřík - je veřejný seznam, jedná se o tzv. informační systém veřejné správy. Jeho správcem je Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Hlavním úkolem insolvenčního rejstříku je zajištění maximální možné míry publicity o zahájených insolvenčních řízeních a možnost sledování jejich průběhu pro celou širokou veřejnost. Prostřednictvím insolvenčního rejstříku jsou zveřejňovány veškeré dostupné informace týkající se insolvenčních správců, dokumenty z insolvenčních spisů i zákonem stanovené informace týkající se dlužníků.

Insolvenční rejstřík je seznam veřejně přístupných údajů s výjimkou některých informací (ustanovení § 422 a § 423 insolvenčního zákona), do nějž má každý jednotlivec právo nahlížet a pořizovat si z něj kopie a výpisy. Kromě informační funkce má insolvenční rejstřík zásadní význam při doručování písemností, je totiž nástrojem pro doručování většiny soudních rozhodnutí a jiných písemností. V insolvenčním rejstříku se zahájení insolvenčního řízení oznamuje vyhláškou vydanou ve lhůtě dvou hodin od podání návrhu (resp. do dvou hodin v rámci pevné pracovní doby soudu, tedy mezi 7,30 – 14,00 hodinou).

² Tkadlecová, Světlana., Bakalářská práce, IMS, Brno 2010, Konkurs a insolvence - Sociální aspekty, 100 s

Následně se v insolvenčním rejstříku zveřejňují veškerá rozhodnutí soudu a další písemnosti, s výjimkou utajovaných skutečností souvisejících např. se zdravotním stavem dlužníků. Každý tak může získat přehled o insolvenčních řízeních, která se v České republice vedou.

Insolvenční rejstřík poměrně plynule navazuje na tzv. „evidenci úpadců“, ve které je možno vyhledat pouze dlužníky, proti nimž bylo zahájeno řízení před 1. lednem 2008.³

Údaje v evidenci úpadců jsou však v porovnání s údaji uváděnými v insolvenčním rejstříku velmi kusé, neboť se v nich zveřejňují pouze rozhodnutí zásadní povahy (např. usnesení o prohlášení konkursu, rozvrhové usnesení, usnesení o zrušení konkursu).

Příslušnost k rozhodování

Institut věcné příslušnosti pro insolvenční řízení je řešen v § 9 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., (občanský soudní řád), v posledním znění, který stanoví, že krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně v insolvenčním řízení a v incidenčních sporech.

Místní příslušnost se rovněž řídí zákonem č. 99/1963 Sb., (občanský soudní řád), konkrétně jeho § 84, dle něhož je k řízení příslušný obecný soud účastníka, proti němuž návrh směřuje, není-li stanoveno jinak.⁴

Pojem a účel insolvence

Insolvenční zákon upravuje a) řešení úpadku, příp. hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů a dále b) oddlužení dlužníka⁵.

³ www.insolvenzni-zakon.cz, dne 23. října 2012

⁴ Tkadlecová, S., Bakalářská práce, IMS, Brno 2010, Konkurs a insolvence - Sociální aspekty, 100 s

⁵ Kozák J., Budín P., Dadam A., Páchl L., Insolvenční zákon a předpisy související, Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení, Komentář ASPI, a.s., 2008, 903 s., ISBN 978 – 80 - 7357-375-1, s 1

Právní úprava insolvenčního zákona se zaměřuje na řešení majetkových poměrů dlužníka v celé jejich šíři. Řešením úpadku a hrozícího úpadku dlužníka je zasažena celá majetková sféra dlužníka a za podmínek stanovených insolvenčním zákonem částečně i majetek třetích osob.

Insolvence – účelem insolvenčního zákona ve smyslu § 1 písm. a) je řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů, b) je oddlužení dlužníka ⁶.

Cílem insolvenčního zákona je zejména:

1. Zajistit větší transparentnost a předvídatelnost úpadkového řízení
2. Posílit postavení jednotlivých věřitelů
3. Motivovat dlužníka ke včasnému řešení svého úpadku
4. Možnost sanace dlužníka tam, kde je to vhodné
5. Celkově zefektivnit a zrychlit úpadkového řízení

Insolvenční zákon se vztahuje na řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka v rámci soudního řízení, a to některým ze zákonem stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových souvislostí k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem, příp. hrozícím úpadkem, k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení věřitelů dlužníka. Toto soudní řízení se nazývá řízení insolvenční a zákon výslovně stanoví zásady, na nichž takové řízení spočívá. Patří mezi ně zejména spravedlnost, rychlost, hospodárnost, způsob vedení řízení tak, aby bylo dosaženo co nejvyššího uspokojení věřitelů, ochrana práv

⁶ § 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (Insolvenční zákon)

věřitele nabytých v dobré víře a zároveň povinnost věřitelů zdržet se jednání směřujícího k uspokojení svých pohledávek mimo insolvenční řízení.⁷

Insolvenční zákon se aplikuje na řešení úpadku všech fyzických i právnických osob, podnikatelů i nepodnikatelů, vyjma České republiky (vč. ministerstev), obcí, krajů, České národní banky, Všeobecné zdravotní pojišťovny, veřejných vysokých škol, apod.⁸

1.1 Historický exkurs

Evropské insolvenční právo

Rok 1960 – byla vytvořena komise expertů (neúspěšné pokusy 1970, 1980) – práce zastaveny.

Rok 1990 – zahájena nová jednání

Lucemburská úmluva o konkursním řízení – 1995 – nenabyla účinnosti (centrum hlavních zájmů, uznávání rozhodnutí)

Rok 1999 - rezoluce, ve které Evropský parlament vyzval Komisi, aby předložila návrh směrnice nebo nařízení o úpadku, který má účinky v několika státech

V současnosti je upraveno nařízením Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení, které nabylo účinnosti dnem 31. května 2002, a s výjimkou Dánska představuje předpis použitelný přímo ve všech členských zemích Evropské unie (dále jen „Nařízení“). Jde o předpis, který má ve své aplikaci přednost před předpisy národního původu, a v oblasti evropského insolvenčního práva představuje od 1. května 2004 pro Českou republiku zásadní normu, přičemž je považován za jeden ze stěžejních předpisů evropského civilního procesu a evropského hospodářského práva, přičemž tento výklad je začleněn do širšího rámce problematiky insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem, tedy nejen v rámci EU. Nařízení obsahuje pravidla pro řešení zásadních otázek příslušnosti, uznávání rozhodnutí a rozhodného práva a upravuje pravidla pro koordinaci úpadkových řízení, která probíhají v několika členských státech. Nařízení se použije, má-li dlužník majetek nebo věřitele

⁷ www.insolvenčni-zakon.cz dne 23.10. 2012

⁸ www.insolvenčni-zakon.cz dne 10.7. 2012

ve více než jednom členském státě. Nařízení o úpadkovém řízení z roku 2000 zlepšilo právní jistotu a usnadnilo justiční spolupráci při řešení přeshraničních případů insolvence. Během deseti let, kdy je toto nařízení v platnosti, se však insolvenční právo v členských státech značně vyvinulo a k významným změnám došlo i v ekonomice a politice.⁹

Uvedené nařízení obsahuje celkem 47 článků, přičemž upozornit zde chci např. na postup při vyrozumívání známých věřitelů o zahájení insolvenčního řízení dle Nařízení ve srovnání s dikcí dle § 430 IZ. Zatímco v případech insolvenčních řízení s absencí jakéhokoliv mezinárodního prvku není v některých státech obvyklé, aby byli „známí“ věřitelé o zahájení takového řízení, svých právech, způsobech jejich uplatňování a důsledcích jejich neuplatnění informováni, je tomu v souladu s „Nařízením“ opačně, a to právě ve vztahu k „zahraničním věřitelům“. Tito tak mohou být ve výhodnějším postavení než věřitelé tuzemští, jejichž postavení je ovšem vyvažováno tím, že mají jednodušší a lepší přístup k informačním zdrojům, prostřednictvím kterých jsou v těchto státech zveřejňována rozhodnutí o zahájení řízení, tj. k národním insolvenčním rejstříkům, k publikačním orgánům apod.¹⁰ Zatímco ostatním věřitelům, kteří statut „zahraničních“ nepoživají, se rozhodnutí o úpadku zvlášť nedoručuje a lhůta pro přihlášení jim počíná běžet okamžikem zveřejnění usnesení o zjištění úpadku v insolvenčním rejstříku, při doručování „zahraničním věřitelům“ se používá režim odlišný, neboť úprava obsažená v § 430 „IZ“ tvoří dle Nejvyššího soudu ústavně ospravedlnitelnou výjimku. Ta počítá s tím, že „zahraniční věřitelé“, budou insolvenčním soudem vyrozuměni o zahájení insolvenčního řízení a o vydání rozhodnutí o úpadku zvláštním doručením těchto rozhodnutí a že jim bude zvlášť doručena i výzva k podávání přihlášek. Potud jde o přizpůsobení insolvenčního zákona i jinak přímo aplikovatelnému Nařízení a o respektování zjevného faktu přirozené jazykové bariéry, která „zahraničním věřitelům“ zpravidla brání v účinném využití insolvenčního rejstříku coby zdroje informací o insolvenčním řízení.¹¹ Citovaným rozhodnutím Nejvyšší soud překonal rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci č.j. 3 VSOL91/2008-P ze dne 21. srpna 2008, kde tento mj. judikoval, že rozhodná pro včasnost přihlášky je lhůta stanovená v rozhodnutí o úpadku,

⁹ www.insolvenčni-zakon.justice.cz dne 11.9. 2012

¹⁰ Bělohlávek A.J. Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2007, 1547 s

¹¹ Usnesení č.j. NSČR 4/2008 – P 11 ze dne 4.9. 2008

kteří je všem věřitelům, a to i věřitelům zahraničním, doručeno zveřejněním v insolvenčním rejstříku, přičemž oznámení dle § 430 IZ je pouze informativní a lhůta poběží, i pokud není oznámení učiněno.¹² Článkem 40 „Nařízení“ je vtělena do § 430 IZ informační povinnost soudu vůči „zahraničním věřitelům“, avšak „IZ“ je přísnější než „Nařízení“, neboť v čl. 40 tohoto „Nařízení“ se hovoří pouze o „informační povinnosti“ a nikoliv o doručování, tedy není konkretizován způsob, jakým má být toto oznámení realizováno, přičemž tento blíže specifikuje právě „IZ“.¹³

Zcela nerozhodná, v případě fyzických osob, je státní příslušnost. Jedná se o druhou stranu jedné a téže mince principu univerzality insolvenčního řízení zahájeného v některé z členských zemí.¹⁴

Nesplnění informační povinnosti o zahájení insolvenčního řízení vůči zahraničním věřitelům může zakládat povinnost k náhradě škody, příp. jiné odpovědnostní závazky. Diskutabilní, ovšem nikoliv zcela bez logického a právního základu může být úvaha, zda nesplnění této povinnosti může zakládat v případě České republiky odpovědnost státu za nesprávný úřední postup ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb.¹⁵, přičemž tento názor potvrzuje rovněž celá řada dalších komentářů.¹⁶

1.2 Právní úprava úpadkového práva na našem území

Úpadkové právo má na našem území poměrně dlouhou tradici. První snahy o vytvoření samostatného konkursního řádu bychom mohli datovat asi do poloviny třicátých let 18. století, kdy byl vydán reskript z roku 1750 shrnující připomínky vídeňských orgánů, který měl nahradit platnost kridálních (úpadkových) stanovení „Novel a předpisů na ně na navazujících“. Některé normy konkursního práva obsahoval také rakousko-český

¹² Usnesení č. j. 3 VSOL 91/2008-P ze dne 21. srpna 2008

¹³ Tkadlecová, S., Seminární práce z mezinárodního práva na téma evropské úpadkové právo a insolvenční řízení, IMS Brno, 2011, s. 5

¹⁴ Leible, S., et Staudinger, A. Die europäische Verordnung über Insolvenzverfahren. KTS, 2000, s. 533 a násl.

¹⁵ Šrotýř, J., Některé právní souvislosti při projednávání žádosti o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem, Konkursní noviny, 2005, č. 1, s. 1

¹⁶ Herchen, A. das Übereinkommen über Insolvenzverfahren der Mitgliedstaaten der Europäischen Union vom 23. 11. 1995: Eine Analyse zentraler Fragen des Internationalen Insolvenzrechts unter besonderer Berücksichtigung dinglicher Sicherungsrechte, Würzburg, 200, s. 152 ad.

směnečný řád z roku 1763, který současně unifikoval české a rakouské právo. Výčet nejstarších konkursních předpisů uzavíral Obecný konkursní řád josefínský z roku 1781, kterým se současně začíná další etapa vývoje konkursního práva.¹⁷

Název „konkurs“ pochází z latinského termínu, a to „concursum creditorium“ a naznačuje se jím, že se jedná o souběh věřitelů, probíhající formou přihlašování pohledávek, aby bylo docíleno jejich uspokojení z konkursní podstaty. Slovo „konkurs“ tedy vystihuje nejen skutečnost, že se jedná o řízení, ale vyjadřuje taktéž současně podstatu tohoto řízení¹⁸.

Synonymicky je možno užívat český výraz „úpadek“, který se však neujal, a to pravděpodobně z důvodu, že je v něm kladen značný důraz nikoliv na řízení a na jeho podstatu, ale charakterizuje se v něm spíše hospodářský stav toho kterého dlužníka¹⁹.

Jak zmiňovala historická důvodová zpráva prvorepublikové právní úpravy konkursního řízení, zákona č. 64/1931 Sb. zákonů a nařízení, měl se pojem „úpadek“ stát součástí oficiálního názvu této zákonné úpravy. Důvodem, proč se tak nestalo, byl jednak již poměrně zažitý pojem „konkurs“, zejména však již zmiňovaná skutečnost, že pojem „úpadek“ klade důraz nikoli na řízení a jeho podstatu, nýbrž na hospodářský stav dlužníka, tedy na stav, jenž může být podnětem vyvolávajícím konkursní nebo vyrovnací řízení. v minulosti se také občas na místo výrazu „konkurs“ používalo cizího slova „krida“ („cridare“, italsky „gridare“ - tedy veřejně vyvolávat), popř. „falliment“ - rovněž italského původu, oproti - i ve středověku zřídka užívanému německému „Gantprocess“ - či rovněž italskému „bankrot“ (banco roto – rozbitý stůl, neboť peněžníkovi, jenž udělal úpadek, byl jeho stůl rozbit). Současná česká právní úprava konkursního práva označuje dlužníka pojmem „úpadce“, zmiňované cizí slovo „kridatář“ se u nás nevžilo v německé terminologii je dlužník označován termínem „Gemeinnschuldner“, dříve „Kridatar“, „Fallit“ nebo též „Ganirer“²⁰.

¹⁷ Kozák J., Budín P., Dadam A., Páchl L, Insolvenční zákon a předpisy související, Nařízení rady (ES), Komentář ASPI, a.s., 2008, str. X o úpadkovém řízení, Komentář ASPI, a.s., 2008, 903 s, ISBN 978 – 80 - 7357-375-1,

¹⁸ Kozák J., Budín P., Dadam A., Páchl L, Insolvenční zákon a předpisy související, Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení, Komentář ASPI, a.s., 2008, 903 s., ISBN 978-80-7357-375-1, s IX

¹⁹ Schelleová, Ilona. Konkursní a vyrovnací řízení, 2. vydání. Brno: IURIDICA BRUNENSIA, 1995, s 5

²⁰ Kozák J., Budín P., Dadam A., Páchl L, Insolvenční zákon a předpisy související, Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení, Komentář ASPI, a.s., 2008, 903 s., ISBN 978 - 80-7357 - 375-1, s IX

2. HISTORIE VZNIKU ČESKÉHO ÚPADKOVÉHO PRÁVA

2.1 Příprava insolvenčního zákona

Podstatnou nevýhodou a současně slabinou českého konkursního zákona byla - jak již bylo řečeno - právě ta skutečnost, že jiná možnost řešení úpadku než konkurs, případně vyrovnání, v české společnosti neexistovala. Z uvedeného důvodu široká veřejnost s povděkem přijala přípravu insolvenčního zákona, jako vidinu určité naděje na vyřešení svých dluhů slušným způsobem.

K přípravě koncepce zcela nové právní úpravy úpadkového řízení došlo před více než šesti lety. Ministerstvo spravedlnosti České republiky tehdy sestavilo zhruba dvacetičlennou komisi, jejíž vůdčí osobností byl soudce Nejvyššího soudu České republiky - JUDr. Zdeněk Krčmář. Obsáhlé teze k tomuto novému zákonu procházely velmi dlouhou veřejnou diskuzí a v nich obsažené podstatné myšlenky našly uplatnění také v konečné podobě insolvenčního zákona. Tehdejší napjatá politická situace, především pak předčasné volby, zapříčinila odklad práce na paragrafovém znění. Ze závěrů, které zpracovala první komise, vycházely rovněž další snahy o tvorbu zákonné úpravy. Většina z nich byla iniciována

ze strany Ministerstva spravedlnosti České republiky, změněny byly pouze osoby pověřené vedením prací. Žádná z těchto snah však bohužel nevedla k očekávanému výsledku²¹.

Podnět k dalším rozsáhlým diskusím byl vyvolán paralelními snahami tehdejších vrcholných politiků, např. ministra spravedlnosti JUDr. Pavla Němce a místopředsedy vlády pro ekonomiku Martina Jáhna o vytvoření nové komplexní právní úpravy. Oba návrhy si byly blízké, odlišovaly se však v řešení některých dílčích otázek (např. postavení oddělených věřitelů) nebo v užití institutu vyrovnání. Značně rozsáhlé politické diskuse o akceptaci jednoho z návrhů vedly nakonec k přijetí kompromisu představovaného vládním návrhem zákona, který byl předložen zákonodárnému sboru

²¹ Tkadlecová, S., Bakalářská práce, IMS, Brno 2010, Konkurs a insolvence - Sociální aspekty, 100 s

a posléze schválen. Ve sbírce zákonů byl publikován pod č. 182/2006 Sb., s účinností od 1. 7. 2007²².

2.2 Systematika insolvenčního zákona

Insolvenční zákon představuje zcela novou úpravu úpadkového práva na našem území. Není pouhou novelou, ale jedná se o úpravu detailnější a propracovanější než původní zákon o konkursu a vyrovnání („ZKV“), stojící na vlastních zásadách.²³

Insolvenční zákon je tvořen třemi částmi, přičemž pro jejich vztah platí, že ustanovení části první a třetí se aplikují, pouze v případě, že zvláštní úprava části druhé nestanoví pro určitý způsob řešení úpadku něco jiného²⁴.

2.3 Principy insolvenčního řízení

Insolvenční zákon svým rozsahem naplňuje znaky tematicky ucelené zákonné úpravy, lze o něm tedy hovořit jako o kodexu. Aby byl insolvenční zákon v praxi správně aplikován, musí být rovněž správně interpretován. Cílem interpretace je objasnění smyslu textu, a to zejména s ohledem na následnou aplikaci práva či jiné formy realizace práva. Insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby nedošlo k nespravedlivému poškození nebo neoprávněnému zvýhodnění kteréhokoliv účastníka a aby bylo dosaženo rychlého, hospodárného a co možná nejvyššího možného ekonomického uspokojení věřitelů. Právě rychlost řízení byla jedním z nejvíce diskutovaných nedostatků zákona předchozího, tedy Zákona konkursního.

Z oficiálního stanoviska evropské centrální banky vyplývá, že zjištěná průměrná délka trvání konkursního řízení v České republice byla alarmující - 9,2 roku, což je zhruba

²² Tkadlecová, S., Bakalářská práce, IMS, Brno 2010, Konkurs a insolvence - Sociální aspekty, 100 s

²³ Tkadlecová, S., Bakalářská práce, IMS, Brno 2010, Konkurs a insolvence - Sociální aspekty, 100 s

²⁴ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

čtyřnásobek průměru ostatních členských států celé Evropské unie. Insolvenční zákon nově zavádí poměrně krátké lhůty směřující k urychlení celého řízení²⁵.

2.4 Specifika insolvenčního řízení

Insolvenční řízení je zvláštním druhem občanského soudního řízení. Jeho charakteristickou zvláštností je skutečnost, že v sobě zahrnuje jak prvky řízení nalézacího, tak i vykonávacího k tomu, aby insolvenční řízení mohlo proběhnout, není třeba exekučního titulu (nejde o univerzální exekuci). Podmínky, které jsou nutné, aby toto řízení mohlo proběhnout,

se zjišťují v jeho rámci a pokračuje se pak realizací potřebných opatření. Týká se vždy určitých situací, které vyžadují, aby jim byly přizpůsobeny i hmotněprávní principy a procesní zásady.

Cílem řízení je dosáhnout majetkového uspořádání mezi větším počtem subjektů, které by krizovou situací překonalo (tzv. sanační řešení) anebo z ní vyvodilo nezbytné důsledky (tzv. likvidační řešení). Nemá povahu kontradiktorního řešení sporu o právo mezi stranami, ale jde o uspořádání majetkových poměrů většího množství subjektů. Uplatňuje se zásada par „conditio creditorium“, tedy rovné podmínky pro věřitele, nicméně v určitých právních úpravách existují jisté výjimky - určité skupiny věřitelů mají zvýhodněné postavení podle druhu pohledávek.²⁶

²⁵ Tománek, M: Diplomová práce na téma Insolvenční návrh, jeho projednání a rozhodnutí o něm, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2008, s 12

²⁶ www.insolvenčni-zakon.cz dne 20.10. 2012

3. POSTUP INSOLVENČNÍHO SOUDU PO ZJIŠTĚNÍ ÚPADKU

3.1 Způsoby řešení úpadku dle Insolvenčního zákona

Úpadek a jeho řešení

Insolvenční zákon rozlišuje dvě základní formy úpadku, a to jednak platební neschopnost a dále předlužení. Známe rovněž pojem tzv. „hrozícího úpadku“, o něhož se dle dikce zákona jedná tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.²⁷ Užití tohoto institutu by mělo pro dlužníka představovat možnost, zejména pak v kombinaci se způsobem řešení úpadku reorganizací, dosáhnout toho, aby dlužník mohl včasným zákrokem zachovat svou výrobu a zaměstnanost.²⁸

3.2 Úpadek ve formě platební neschopnosti

O platební neschopnosti jde za situace, kdy má dlužník více (tedy nejméně dva) věřitelů, peněžité závazky déle jak 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen splnit. Podmínka tzv. mnohosti věřitelů není v žádném případě splněna, má-li více pohledávek vůči dlužníku pouze jeden věřitel. Aby bylo zabráněno účelovému vytváření mnohosti věřitelů převáděním, případně dělením pohledávek, je zákonem výslovně stanoveno, že za dalšího věřitele není považována osoba, na niž byla převedena některá z pohledávek insolvenčního navrhovatele proti dlužníku nebo její část ve lhůtě šesti měsíců před podáním insolvenčního návrhu nebo po zahájení insolvenčního řízení.

Jde-li o poslední podmínku – a to neschopnost splnit závazky – tato se považuje za splněnou, nastane-li alespoň jedna z následujících situací:

²⁷ § 3 odst. 4 zák. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (Insolvenční zákon)

²⁸ www.insolvenčni-zakon.cz/obecne-informace/upadek-a-zpusoby-jeho-reseni dne 15. 3. 2012

- dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků
- dlužník neplní své peněžité závazky po dobu delší tří měsíců po jejich splatnosti
- nelze dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek za dlužníkem výkonem rozhodnutí nebo exekucí
- dlužník nesplnil zákonnou povinnost předložit seznamy svého majetku, závazků a zaměstnanců, kterou mu uložil insolvenční soud

Zákonná definice platební neschopnosti dopadá na všechny kategorie dlužníků, tedy na fyzické osoby – nepodnikatele, fyzické osoby – podnikatele i právnické osoby.²⁹

3.3 Úpadek ve formě předlužení

O předlužení se jedná tehdy, má-li dlužník, který je právnickou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, více věřitelů a zároveň souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Rozhodný je zde poměr veškerých dlužníkových závazků (včetně těch nesplatných) a také jeho majetku. Při stanovení hodnoty majetku dlužníka je též nutno přihlídnout k další správě a provozování podniku dlužníka, lze-li předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku a provozu podniku pokračovat.

Způsoby řešení úpadku

Insolvenční zákon – ve srovnání s předchozím Zákonem o konkursu a vyrovnání - rozšiřuje možnosti řešení úpadku dlužníka. i nadále je jedním z možných řešení úpadku konkurs, dlužníci-podnikatelé v úpadku, příp. jejich věřitelé mohou využít reorganizaci a dlužníci - nepodnikatelé oddlužení. Insolvenční zákon tak dává na výběr, která

²⁹ www.insolvenčni-zakon.cz/obecne-informace/ úpadek a způsoby jeho řešení dne 15. 3. 2012

z možných variant řešení úpadku bude pro konkrétního dlužníka vhodná, přičemž počítá nejen s likvidačními postupy, ale rovněž s prvkem sanačním. Výběr vhodného způsobu řešení dlužníkového úpadku přitom je vždy motivován co největší mírou uspokojení věřitelů.³⁰

3.4 Konkrétní způsoby řešení úpadku dle § 4 IZ

Řešením úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka v insolvenčním řízení se rozumí:

- a) konkurs
- b) reorganizace
- c) oddlužení,
- d) zvláštní způsoby řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů.

Ustanovení § 4 odst. 1 IZ skýtá individuálně připravené varianty k řešení stavu úpadku, příp. hrozícího úpadku dlužníka. i když citované ustanovení nabízí celkem čtyři způsoby řešení úpadku, s ohledem na obsah konkrétních institutů se uvedené možnosti dále rozšiřují až na celkových šest způsobů řešení (moratorium, konkurs, nepatrný konkurs, reorganizace, oddlužení a některý ze zvláštních způsobů řešení – např. úpadek finančních institucí)³¹.

Ve své diplomové práci se dále budu z vyjmenovaných institutů podrobněji věnovat otázkám oddlužení a ovlivňování sociálních podmínek u dlužníků, vznikajících při jejich insolvenční.

³⁰ www.insolvenční-zákon.cz/obecné-informace/úpadek-a-způsoby-jeho-řešení dne 21.7. 2012

³¹ Kozák, J., Budín, P., Dadam, A., Páchl, L. Insolvenční zákon a předpisy související, ASPI, a.s., 2008, 903 s., ISBN 978-80-7357-375-1, s 9-10

3.5 Oddlužení

Oddlužení (známé též jako tzv. „osobní bankrot“) je způsobem řešení úpadku, kdy jsou veškeré dlužnickovy dluhy sjednoceny, zajištění věřitelé zcela uspokojeni, nezajištění uspokojeni do jimi schválené výše a zbytek dluhů je dlužníkovi odpuštěn. Tento institut preferuje účel sociální před ekonomickým, má umožnit dlužníkovi „nový start do života“, motivovat ho k aktivnímu zapojení do umořování svého dluhu vůči věřitelům. Současně je cílem rovněž snížení nákladů veřejných rozpočtů na sanaci jednotlivců ocitnuvších se v sociální krizi.

Oddlužení je řešením pro takové konkrétní dlužníky, kteří se do úpadku nedostali v důsledku své činnosti podnikatelské, ale činnosti běžné – zejména provozu domácnosti, neboť umožňuje řešit úpadek fyzických osob, avšak za splnění předpokladu, že se nejedná o podnikatele.³²

Náležitosti návrhu na povolení oddlužení

Návrh na povolení oddlužení podává jen a pouze dlužník sám současně s insolvenčním návrhem. Není tedy možné, aby jej za dlužníka podal kdokoliv jiný. v případě, že by některý věřitel dlužníka předešel a insolvenční návrh proti jeho osobě podal, pak má dlužník od jeho doručení 30denní lhůtu na reakci (podání vlastního návrhu na povolení oddlužení na předepsaném formuláři). O této možnosti musí být dlužník písemně informován soudem. Zákon stanoví povinnost podat návrh na povolení oddlužení na předepsaném formuláři, který zveřejňuje Ministerstvo spravedlnosti.³³

Třetí osoby, ochotné zavázat se při povolení oddlužení jako jeho spoludlužníci, případně ručitelé dlužníka, musejí insolvenční návrh tzv. „spolupodepsat.“ Dále návrh musí podepsat i dlužníkův manžel/ka a výslovně prohlásit, že s povolením oddlužení souhlasí. Pokud by souhlas manžela/ky s úředně ověřeným podpisem v návrhu absentoval, nelze oddlužení povolit.

³² <http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-informace/oddluzeni.html> dne 30. 7. 2012

³³ <http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-informace/oddluzeni.html> dne 30. 7. 2012

Insolvenční soud zamítne návrh na povolení oddlužení, jestliže:

- je jím sledován nepoctivý záměr, nebo
- hodnota plnění, které by při oddlužení obdrželi nezajištění věřitelé, bude nižší než 30 % jejich pohledávek, ledaže tito věřitelé s nižším plněním souhlasí
- jej opětovně podala osoba, o jejímž návrhu na povolení oddlužení bylo již dříve rozhodnuto, nebo dosavadní výsledky insolvenčního řízení dokládají lehkomyšlný nebo nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení.³⁴

Schválení oddlužení

V optimálním případě rozhodne soud usnesením o úpadku, povolí oddlužení a následně pak - při soudním jednání - usnesením oddlužení schválí. Tímto usnesením jsou vázáni všichni dotčení, tedy dlužník, věřitelé a dále rovněž věřitelé, kteří s návrhem nesouhlasili, ale také ti věřitelé, kteří nehlasovali. V usnesení jsou obsaženy důležité informace pro další průběh řízení, například způsob oddlužení (zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře), konkrétní procentuální splátkový kalendář nebo označení osoby insolvenčního správce.³⁵

Po schválení oddlužení se rozhodnutí zveřejňuje v insolvenčním rejstříku, čímž současně nastává i jeho účinnost. Insolvenční správce proto může v případě prodeje majetkové podstaty, zpeněžit majetek dlužníka, a následně pak postupuje stejně jako v případě prohlášení konkursu. Pokud je splátkový kalendář dlužníkem plněn, insolvenční správce zpeněží majetek sloužící k zajištění, z tohoto se uspokojí zajištění věřitelé (pokud existují a do insolvenčního řízení se přihlásili) a dále pak splácí dle splátkového kalendáře. Účinkem schválení oddlužení je také nemožnost provedení exekuce a soudního výkonu

³⁴ § 395 zák. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

³⁵ <http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-informace/oddluzeni.html> dne 30.6. 2012

rozhodnutí. Pokud splátkový kalendář dlužníkem plněn není, soud rozhodne o tzv. přeměně formy řešení úpadku na konkurs.³⁶

Způsoby oddlužení

Insolvenční zákon upravuje dva možné způsoby oddlužení, a to jednak zpeněžením majetkové podstaty a dále pak plněním splátkového kalendáře. Rozhodnutí o způsobu oddlužení je ponecháno na přítomných nezajištěných věřitelích, kteří jej odhlasují na schůzi věřitelů. K výsledku hlasování soud přihlíží při rozhodování o návrhu. Pokud se však soudem svolané schůze žádný věřitel nezúčastní, rozhodne o způsobu oddlužení insolvenční soud s přihlédnutím k celkové výhodnosti pro věřitele.

V případě zamítnutí návrhu na povolení oddlužení, zejména je-li zjištěn nepoctivý záměr dlužníka, dochází automaticky k řešení úpadku konkursem.³⁷

a) zpeněžením majetkové podstaty

Zpeněžení majetkové podstaty se týká dlužníkovu majetku, který vlastnil do okamžiku povolení oddlužení. Jedná se tedy o prodej majetku, který dlužník nabyt v minulosti, neboť do majetkové podstaty nenáleží majetek, jež nabyt dlužník v průběhu insolvenčního řízení. Tedy poté, co nastaly účinky schválení oddlužení.

V rozhodnutí, jímž se schvaluje oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, insolvenční soud:

- uvede informaci o osobě insolvenčního správce, a rozhodne o jeho odměně, náhradě veškerých vzniklých hotových výdajů a o tom, jakým způsobem budou uspokojeny
- označí majetek náležející do majetkové podstaty

b) plněním splátkového kalendáře

Tento častěji užívaný způsob oddlužení zasahuje dlužníkův majetek především do budoucna – pohledávky zajištěných věřitelů se uspokojují z výtěžku zpeněžení zajištění a současně po dobu 5 let plní dlužník pohledávky nezajištěných věřitelů podle daného

³⁶ <http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-informace/oddluzeni.html> dne 29.6. 2012

³⁷ <http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-informace/oddluzeni.html> dne 30.6. 2012

procentuelního poměru. Dlužník je tedy povinen měsíčně (po dobu 5 let) splácet přihlášeným nezajištěným věřitelům ze svých příjmů částku ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky.³⁸

Dlužník tak začíná splácet dle soudem stanoveného splátkového kalendáře, a to k cílové částce minimálně 30% z výše pohledávek. Tato částka je však pouze zákonem stanovené minimum, tedy naskytne-li se dlužníkovi další neočekávaný peněžitý či nepeněžitý příjem (půjčka, dědictví, výhra), jedná se o mimořádnou splátku nad rámec splátkového kalendáře a dlužník je tedy povinen ji ke splácení použít. Dlužník nesmí v žádném případě bez souhlasu insolvenčního správce odmítnout dar ani dědictví, jinak by se jednalo o absolutně neplatný právní úkon. Dohled nad dlužníkem vykonává kromě insolvenčního správce také soud i věřitelé (resp. věřitelský výbor). Dlužník je totiž povinen každých šest měsíců (k 15. lednu a 15. červnu) předkládat všem třem uvedeným subjektům přehled svých příjmů za uplynulých šest měsíců. Se splácením jednotlivých plateb se dlužník nesmí dostat do prodlení delšího než 30 dnů, jinak je nařízeno jednání, na němž je dlužník automaticky sankcionován prohlášením konkursu na jeho majetek.

Po pěti letech, kdy dlužník splní řádně a včas všechny povinnosti, které mu byly soudem uloženy, se řízení o oddlužení ukončí. Poté je dlužník oprávněn podat návrh soudu na osvobození od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení, a to v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny (bude se jednat o všechny pohledávky, tedy i o ty nepřihlášené). Dlužníkovi jsou tedy smazány veškeré dluhy z minulosti až do okamžiku schválení oddlužení. O tom soud rozhodne usnesením. Současně ale platí, že po dobu dalších 3 let následujících po usnesení o osvobození může soud nařídit jeho odejmutí, a to v případě, že vyjde najevo dlužníkově podvodné jednání vůči věřitelům nebo pokud byl odsouzen za úmyslný trestný čin vztahující se k oddlužení anebo osvobození.³⁹

³⁸ <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/obecne-informace/oddluzeni.html>

³⁹ <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/obecne-informace/oddluzeni.html>

3.6 Společné oddlužení manželů

V české právní praxi je běžné, že mezery v právních předpisech vyplňují soudy výkladem právních norem a aplikací právních zásad. Velmi vzácnou je však situace, kdy soudní judikatura vytváří zcela nový institut, který zákonodárce opomíjí. Aktuálně se s tímto judikaturou vytvářeným institutem můžeme setkat v podobě společného oddlužení manželů.

Insolvenční zákon neupravuje společné oddlužení manželů, a to ani jako ucelený institut, ani prostřednictvím dílčích ustanovení. Tento institut je tedy zcela utvářen judikaturou soudů (a to zejména vrchních soudů - tedy v Praze a v Olomouci), přičemž toto právní označení se v odborné terminologii ustálilo.

Předně je nutno uzavřít, že je v zásadě možné spojovat oddlužení manželů ke společnému řízení, neboť to umožňuje ustanovení § 112 odst. 1 občanského soudního řádu, který se podle ustanovení § 7 insolvenčního zákona pro insolvenční řízení použije přiměřeně. Ke spojování těchto řízení vede zejména snaha o hospodárnost řízení, a to jak ve vztahu k úřednímu aparátu (tj. stačí vydávat jedno rozhodnutí, nařizovat jedno společné jednání atd.), tak i ve vztahu k majetkové podstatě, neboť je soudní judikatura již více méně jednotná v závěru, že insolvenčnímu správci patří pouze jedna odměna a jedna náhrada hotových výdajů. Ačkoli by se dalo o argumentech vedoucích k závěru ohledně restrikce finančních nároků správce dosti polemizovat, v budoucnu pravděpodobně postup soudů změny nedozná.⁴⁰

Ke společnému řízení o oddlužení manželů mohou dlužníci – manželé dospět dvěma cestami. Aktuálně častější cestou je podání dvou samostatných insolvenčních návrhů spojených s návrhy na povolení oddlužení (na předepsaném formuláři se tedy zároveň podává insolvenční návrh a návrh na povolení oddlužení), které následně soudy (ze svého uvážení, nebo na podnět některého z manželů) spojí ke společnému řízení.⁴¹

⁴⁰ www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-oddluzeni-manzelu dne 19.7. 2012

⁴¹ www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-oddluzeni-manzelu dne 19.7. 2012

Druhou cestou by bylo podání dvou oddělených návrhů, a to společného insolvenčního návrhu (který sám o sobě nemusí být na předepsaném formuláři, tudíž lze do něj implementovat žádost o projednání dvou insolvenčních návrhů ve společném řízení) a dále dvou návrhů na oddlužení (které musí být na předepsaném formuláři). Návrh na povolení oddlužení musí každý z manželů podat zvlášť, neboť formulář neumožňuje uvést dva navrhovatele. Ačkoli je na zvážení soudu, zda oba návrhy spojí ke společnému řízení, podle konstantní judikatury by tak měly soudy činit vždy, kdy bude majetková podstata u obou dlužníků tvořena pouze majetkem ve společném jmění manželů (dále jen SJM). Pokud by však jeden z dlužníků vlastnil majetek, který je v jeho výlučném vlastnictví, pak by nebylo společné oddlužení realizovatelné, neboť by existovaly dvě rozdílné majetkové podstaty a byl by dán předpoklad, že oddlužení manželů bude provedeno rozdílným způsobem.

Typicky za situace, kdy kromě věci nepatrné hodnoty vlastní jeden manžel nemovitost a druhý má jen příjmy ze závislé činnosti, by byl jeden z manželů oddlužen plněním splátkového kalendáře a druhý zpeněžením majetkové podstaty.

Velmi složitou je situace, kdy insolvenční návrh podá pouze jeden z manželů, neboť je nutno stanovit právní režim pro příjem manžela dlužníka. Je-li rozhodnuto o schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, zpeněžuje se všechen majetek v SJM, který patří do majetkové podstaty dlužníka, bez ohledu na to, zda jsou jako dlužníci účastníky insolvenčního řízení oba manželé. Společné jmění manželů tvoří jen majetek nabytý manželi za trvání manželství (pokud nedojde k rozšíření SJM dohodou). Se zřetelem k tomu soudní praxe v souvislosti s postižením mzdy manžela povinného dovozuje, že mzdový nárok manžela povinného součástí SJM jako takový není. Naproti tomu vyplacená mzda již součástí SJM je a lze ji tedy exekučně postihnout.⁴²

Judikatura na základě totožného argumentu dovozuje, že příjmy manžela dlužníka mají být postiženy i v případě oddlužení plněním splátkového kalendáře. Soudy argumentují tím, že nemůže být rozdílu v tom, zda se společné dluhy manželů řeší v rámci insolvenčního řízení, jehož účastníkem je jeden z manželů, který podá návrh na povolení oddlužení

⁴² www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-oddluzeni-manzelu dne 19.7. 2012

a druhý k tomuto návrhu připojí svůj podpis, ve srovnání se situací, kdy oba manželé podají jako navrhovatelé a dlužníci společný insolvenční návrh (popřípadě každý z nich samostatně). Jinak řečeno, ať podají manželé insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení společně, nebo každý zvlášť, anebo jen jeden z nich a druhý návrh spolupodepíše, vždy jde o totéž, tedy za jakých podmínek bude majetek v SJM užit pro účely oddlužení.

Pokud však přijmeme závěr, že se pro oddlužení plněním splátkového kalendáře použije i příjem manžela dlužníka, který sám nepodal návrh na oddlužení, pak vyvstává otázka, jaký bude mít na majetkové poměry manžela dlužníka vliv skončení insolvenčního řízení, tedy zda může být i on rozhodnutím soudu oddlužen.⁴³

Nelze totiž přehlédnout, že manžel dlužníka se nestává automaticky účastníkem insolvenčního řízení. Ustanovení § 414 odst. 1 insolvenčního zákona přitom upravuje oddlužení dlužníka, nikoli dalších osob. Soud přitom osvobozuje dlužníka od placení, tedy nestanoví, že pohledávka jako taková zaniká. Tudíž se může věřitel domáhat uspokojení neuspokojené části pohledávky nadále např. po ručiteli. Na druhou stranu by bylo zjevně nespravedlivé, pokud by byl na oddlužení použit i příjem manžela dlužníka a manžel by nebyl oddlužen pouze z důvodu, že opomněl podat návrh na oddlužení. Pokud bychom dovodili, že se manžel dlužníka stává účastníkem insolvenčního řízení, tedy i procesu oddlužení, svým podpisem na návrhu dlužníka, pak vyvstává otázka, zda bude vždy sdílet procesní postavení dlužníka (tedy pro něj řízení skončí v okamžiku, kdy skončí řízení ohledně dlužníka atd.).

Dále bychom museli vyřešit otázku, zda i u manžela dlužníka nastává zákaz uplatnění pohledávek jinak než jejich přihláškou a zákaz provedení exekuce podle § 109 odst. 1 insolvenčního zákona, když stávající praxe svědčí o opaku, neboť věřitelé běžně vedou soudní spory, včetně exekučního, proti manželu dlužníka. Ještě složitější by byla situace, kdyby manžel dlužníka vlastnil i jiný majetek, nežli majetek náležející do SJM. v rámci těchto úvah nelze nereflektovat, že závazek přijatý manželem dlužníka nemusí být společným závazkem, neboť podle ustanovení § 143 odst. 1 písm. b) občanského zákoníku netvoří společné jmění mimo jiné závazky, které za trvání manželství převzal jeden

⁴³ www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-oddluzeni-manzelu dne 19. 7. 2012

z manželů bez vědomí druhého manžela a zároveň jejich rozsah přesahuje míru, kterou lze označit za přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Pak je otázkou, zda by bylo možno tento závazek zahrnout do společného oddlužení.

Rovněž tak musíme zohlednit, že manželé nemusejí mít stejné jméno ani bydliště, tudíž se věřitel nemusí dozvědět, že bylo vůči manželu jeho dlužníka zahájeno insolvenční řízení. v tom případě se do insolvenčního řízení vedeného pouze ohledně manžela jeho dlužníka nepřihlásí, tudíž nebude v insolvenčním řízení vůbec uspokojován. Nebude moci být z příjmů svého dlužníka uspokojen ani v exekučním řízení, neboť jeho příjem bude v maximální výši srážen již v insolvenčním řízení jeho manžela⁴⁴

V praxi se budeme setkávat i se situací, kdy budou vedena dvě samostatná insolvenční řízení ohledně dlužníků-manželů z důvodu, že některý z nich bude mít závazky a majetek, který nenáleží do SJM. Zejména u závazků bude obtížné zjišťovat, zda náleží do SJM, tudíž automatické zahrnutí příjmů manžela dlužníka do splátkového kalendáře před tím, než podá insolvenční návrh i druhý manžel, by situaci dosti znepráhlednil.⁴⁵

Tento právní názor je praktikován u Krajského soudu v Českých Budějovicích, pravděpodobně také v Praze, zatímco Krajský soud v Brně problematiku spojování insolvenčních návrhů manželů řeší odlišně senát od senátu, podle právního názoru jednotlivých soudců. Senát 28 INS institut společného oddlužení manželů nezná, tudíž jednotlivé návrhy manželů nespojuje, každý spis je tedy veden samostatně, pouze je v nich ustanovován jeden a tentýž insolvenční správce.

Osvobození od zbytku dluhů

Jak již uvedeno shora, v podstatě hlavním cílem oddlužení, k němuž dlužník směřuje především, je zbavení se zbytku svých dluhů, což mu konkursem umožněno není. Dle §

⁴⁴ www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-oddluzeni-manzelu dne 19.7. 2012

⁴⁵ www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-oddluzeni-manzelu dne 19.7. 2012

414 IZ, pokud dlužník splní řádně a včas všechny povinnosti dle usnesením schváleného způsobu oddlužení, vydá insolvenční soud po slyšení a na návrh dlužníka usnesení, jímž ho osvobodí od placení pohledávek, zahrnutých do oddlužení, v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny. Následujícímu § 415 InsZ ovšem byla odbornou veřejností (např. Kavanem) odůvodněně predikována minimální praktická způsobilost. Zde je totiž upravena možnost soudu přiznat dlužníkovi osvobození od placení pohledávek i tehdy, nedostalo-li se nezajištěným věřitelům ani 30% jejich pohledávek, prokáže-li dlužník kumulativně, že požadované hodnoty nebylo dosaženo v důsledku okolností, které objektivně nezavinil a zároveň částka, kterou tito věřitelé dosud neobdrželi, není nižší, než kdyby byl úpadek dlužníka řešen konkursem. (Tato druhá podmínka se někdy nazývá též testem nejlepšího zájmu). Zde se pak na místě nabízí otázka, jak může při tak nízké výši poměru uspokojení nezajištěných věřitelů mít za prokázané, že konkurs by nepřinesl jiný výsledek? Souhlasím s autorem článku, že „to je a bude oříšek pro dlužníky samotné, tím spíše pro soudy.“⁴⁶

⁴⁶ Kotoučová, J: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení, Praha, C. H. Beck, 2010, s 1017

4. ZADLUŽOVÁNÍ RODIN

4.1 Hlavní příčiny

Mezi hlavní příčiny vysokého zadlužení rodin patří dluh na nájemném a na službách spojených s užíváním bytu z předchozího bydlení, půjčky v hotovosti nebo na konkrétní zboží, leasing, nedodržené splátkové kalendáře, dluh na zdravotním a sociálním pojištění, nevyřízené osobní doklady nutné např. pro vyřizování sociálních dávek a v neposlední řadě lichva.

Následkem velkého zadlužení rodin je ztráta bydlení, exekuce finančních prostředků nacházejících se na účtech jednotlivců a dalšího nepeněžitého majetku, odebrání dětí z rodin do institucionální péče, dlouhodobý život ve stresu (zdravotní potíže, deprese, pocity beznaděje a další), začarovaný kruh života v dlužích, kdy klienti z důvodu splácení starých dluhů uzavírají půjčky nové, půjčují si od lichvářů, a tak jim současně vznikají další dluhy.

V případě lichvy je obvykle zneužita tíseň, rozrušení a nezkušenost osoby, které je nabídnuta služba, jejíž hodnota je v hrubém nepoměru k hodnotě závazku osoby. Dlouhodobé působení lichvy na chudé osoby má za následek řetězení dluhů a nese s sebou praktickou nemožnost se z nich jakkoliv vyvázat. Dalším negativním následkem je nadměrná psychická zátěž těchto osob. v mnohých případech lze tímto způsobem situaci rodiny postupně vyřešit a klientovi pomoci se z dluhové pasti vymanit.⁴⁷

Velký problém ve spleti půjček rovněž představuje využívání směnek a šeků v souvislosti se spotřebitelskými úvěry a dále volání na předražené telefonní linky začínající číslem 9, kdy stoupá počet zoufalců, kteří naletěli, a aniž by se vůbec dočkali peněz, museli zaplatit tisícové částky jen za telefon. Takto se defacto oficiálně vydělává na lidech, kteří jsou v nouzi, mnoha způsoby, jež by neměly být moderní demokratickou společností akceptovatelné.

⁴⁷ www.mestoblansko.cz dne 25. 8. 2012

Další vážný problém je spatřován v obtížné orientaci jednotlivců ve spleti českých spotřebitelských úvěrů. Způsoby zajištění a rizika z půjček plynoucí, druhy a výše sankcí v případě potíží se splácením atd., přivádějí do vážných finančních a sociálních problémů především občany z nízkopříjmových skupin. Nejefektivnějším východiskem se jeví tlak na zvyšování transparentnosti podmínek úvěrů a půjček, dodržování správného řízení firmy, zlepšování informovanosti a finanční gramotnosti obyvatel.⁴⁸

4.2 Nezaměstnanost jako sociální problém

Obrovský nejen ekonomický, ale zejména sociální problém představuje nezaměstnanost. Jedná se o jeden z hlavních problémů lidstva vůbec. Práce je „člověkatvorný“ faktor - nemožnost pracovat totiž člověka rozkládá a psychicky i sociálně degraduje. Nezaměstnaní mladí lidé jsou navíc časovanou bombou, kterou na ně civilizace vytváří.⁴⁹ Je zcela evidentní, že pro zadluženého člověka, jemuž měsíčně zůstává po uhrazení všech povinných výdajů zanedbatelná částka, představuje ztráta zaměstnání katastrofu. Dalším aspektem, který může ohrozit platební schopnost dlužníka, je bezpochyby nemoc. Člověk může onemocnět tak vážně, že se stane trvale práce neschopným a ocitne se v invalidním důchodu. Nezaměstnanost jako taková (ať již z důvodu problematické situace na trhu práce, či trvale nepříznivého zdravotního stavu), představuje jednoznačně riziko, které však lze částečně eliminovat, například formou pojištění, případně konsolidací nebo odkladem splátek. v každém případě je však nutno, aby jedinec, ocitnuvší se v dočasné platební neschopnosti, s věřitelem komunikoval. V žádném případě není vhodné upomínky od věřitelů ignorovat, neboť takové jednání vede k velmi vážným problémům.

Mnoho lidí se stává nezaměstnanými právě z důvodu, že se jim v důsledku nařízených exekucí pracovat tzv. „nevyplatí“. Tento fakt představuje nemalou ránu pro prosperitu

⁴⁸ www.novinky.cz dne 15.9. 2012

⁴⁹ Mühlpachr, P. a kol., Sociální pedagogika II, IMS, Brno 2011, tisk Bonny Press, 251 s

samotných firem. Zaměstnanců, na něž je uvalena exekuce totiž stále přibývá, což způsobuje zaměstnavatelům bolestivé komplikace v podnikání.⁵⁰

4.3 Sociální práce se zadluženými rodinami

Mezi činnosti sociálních pracovníků odboru sociálních věcí patří sociální práce se zadluženými osobami. Sociální pracovník udržuje přehled o „službách“ lichvářů a vysvětluje klientům zhoubnost využívání těchto „půjček“, v případě potřeby spolupracuje s Policií České republiky, objasňuje klientům nebezpečnost rychlých, ovšem vysoce úročených půjček od nejrůznějších společností. Radí také klientům při hospodaření s příjmy, aby si půjčovat nemuseli. Sociální pracovník jedná se samosprávami a vlastníky bytů o nejvhodnějších přístupech k dlužníkům, v případě potřeby vyjednává alternativní administraci příspěvku a doplatku na bydlení (v takovém případě je příjemcem dávky přímo majitel bytu a nedochází tak k narůstání dluhu na nájemném). v situacích, kdy si dlužník netroufá nebo není schopen navázat kontakt či vyjednávat s pracovníky úřadů popřípadě věřiteli, se sociální pracovník zhostí úlohy mediátora a společně s dlužníkem, nebo také sám na základě dlužníkovy pověření, s věřiteli vyjednává (např. žádost o vystavení splátkového kalendáře, žádost o odklad splátek, žádost o prodloužení doby splácení a tím snížení výše splátek).

Za posledních deset let vzrostly dluhy českých domácností z původních sto miliard o více než bilion korun. Poradenství pro zadlužené lidi provozuje např. také např. brněnská diecézní charita.⁵¹

⁵⁰ www.kn.cz dne 27. 10. 2012

⁵¹ www.kn.cz dne 27. 10. 2012

4.4 Zadlužení v důsledku ručení z titulu společného jmění manželů

Případové studie:

Bývalý manžel odkázal manželce zfalšoval podpis manželky

Dlužnice P. J. se v květnu roku 2009 rozvedla, přičemž rozsudek o rozvodu manželství nabyl právní moci 13. června 2009. V rámci rozvodu jí byli svěřeni do péče oba synové. Bývalý manžel, který výživné na děti nikdy neplatil, se neozýval, nejevil o ně žádný zájem, nevypátrala ho ani policie. V červenci roku 2012 byl dlužnici doručen exekuční příkaz na 99.000,- Kč z titulu úvěru, který uzavřel její, dnes již bývalý manžel na koupi osobního automobilu Opel Vectra, a to tři dny před právní mocí rozsudku o rozvodu manželství, přičemž podpis dlužnice na smlouvě zfalšoval. Dlužnici byl zablokovan běžný účet s veškerými finančními prostředky, plátce mzdy byl vyzván k provádění srážek ze mzdy, což začal ihned činit. Protože finanční prostředky na advokáta dlužnice P. J. neměla a v důsledku absence právního vzdělání nebyla schopna se ani sama obhajovat, rozběhl se tzv. „kolotoč výkonu rozhodnutí“, kdy jí byly strhávány jednak finanční částky ze mzdy, tak také byly v jejím bytě exekutorem zabaveny movité věci. Následně byly zesplatněny splátky veškerých jejích půjček, které do té doby ona sama řádně splácela. Výsledkem celé této absurdní situace byl návrh dlužnice na povolení oddlužení, v rámci něhož bude tato splácet mj. také automobil, o jehož existenci neměla do té doby nejmenší tušení a v němž jezdí její jinak oficiálně nemajetný, nezvěstný bývalý manžel, který dluží veškeré výživné na své dvě děti. Celou situaci nesl velmi těžce také mladší syn, jenž dříve na otci velmi lpěl a který se v současné době léčí společně s dlužnicí u psychiatra.

Protože dlužnice nenavštívila ani bezplatnou právní poradnu, neučinila naprosto žádné právní kroky a exekuční příkaz tak nabyl právní moci, nemá v současné době jinou možnost, než v rámci povoleného oddlužení úvěr společnosti splatit za bývalého manžela a následně pochopitelně podat trestní oznámení pro úvěrový podvod, jehož výsledek je však nejistý, neboť její podpis byl bývalým manželem zfalšován poměrně zdařile.

Bývalý manžel odkázal manželce osobní bankrot

Dlužnice D. Č. se ocitla v bezvýhodné situaci. Jednoho dne jí přišel exekuční příkaz a do 15 dnů měla uhradit zhruba 1.600.000,- Kč. Šlo o dluh již několik let zesnulého bývalého manžela. Přitom po jeho úmrtí proběhlo dědické řízení, a aby byly ochráněny tehdy dvě nezletilé děti, bylo dědictví kvůli dluhům odmítnuto.

Manžel podnikal a v roce 2000 si vzal úvěr u banky. Dlužnice v bance podepsala souhlas s úvěrem, přičemž jí bylo řečeno, že následky neponese, neboť manžel má ještě ručitele. Tehdy se jí zdálo vše v pořádku. Úvěr na nákup automobilu k podnikání činil 400.000,- Kč. D. Č. ale během půl roku zjistila, že její manžel „nasekal“ dluhů mnohem více a po 11 letech manželství podala v březnu 2001 žádost o rozvod, neboť správně tušila, že by mohla nést následky i za jeho další dluhy. Exmanžel si děti po rozvodu nebral a ani na ně neplatil výživné, a i když z bytu odešel, lidé a lichváři, kterým dlužil, klepali na dveře paní D. Č. a obtěžovali ji. Musela chodit na výslechy, děti byly rok pod dohledem policie, aby jim nikdo neublížil. V roce 2008 bývalý manžel paní D. Č. zemřel na akutní cévní problém a přišlo oznámení o dědickém řízení, v němž šlo o dcery. Aktiva představovala 13.000,- Kč, pasiva dva miliony. Opatrovníkem dětí se stala babička a sociální odbor., bylo jasné, že dědictví je nutno odmítnout, což se také stalo. Tím se zdálo vše vyřešené. Avšak v roce 2011 přišla exekuce od banky, která se ozvala těsně před promlčecí lhůtou. Dluh činil cca 400.000,- Kč s příslušenstvím. Jednalo se o pohledávku, která dlužnici po exmanželovi zůstala, a nikdo se o ni nezajímal. V dědickém řízení byly řešeny jiné pohledávky a D. Č. si myslela, že se s jeho ukončením vše vyřeší, neboť bývalý manžel v době, kdy ještě žil, u soudu a před právníky tvrdil, že tuto pohledávku splácí. Protože dluh nabyla dlužnice v manželství, nesla následky i po rozvodu. Exekuční příkaz byl nesmlouvavý, následovalo běhání po exekučních úřadech a nepříjemné jednání. D. Č. žila ve strachu, zda nebude mít doma vypáčený zámek. Bankovní účet, penzijní připojištění a veškeré pojistky jí byly obstaveny, nemohla nakupovat.⁵²

Po konzultaci v občanské poradně podala dlužnice návrh na oddlužení.

⁵² www.kvety.cz, vydání č. 42/2012 dne 28.10. 2012

Z uvedených kazuistik je zřejmý podtext reálných situací a okolností při řešení různých insolvenčních řízení a možný dopad podmínek, nejen na rodinu a dítě účastníků řízení.

4.5 Správný postup dlužníka a vliv sdělovacích prostředků

Každý dlužník ocitnuvší se v tísnivé finanční situaci by měl nejprve důkladně zvážit veškeré možnosti, než přistoupí k řešení formou podání návrhu na oddlužení, který by měl být až nejzazší krizovou variantou řešení finančních problémů. Dříve, než si dlužník zvolí cestu oddlužení, měl by zvážit i ostatní možnosti, které má k dispozici, jako například konsolidaci svých závazků, refinancování závazků atd. Předtím, než dlužník dospěje k závěru, že je oddlužení pro něj jediným možným východiskem, je nezbytné, aby měl na zřeteli veškeré důsledky, které pro něj bude oddlužení představovat. Nejvhodnější je v dané situaci jistě porada s odborníkem, kterým může být například advokát nebo finanční poradce. Lze však očekávat, že dlužník nacházející se v tíživé finanční situaci, bude spíše vyhledávat pomoc bezplatnou, např. v Poradně při finanční tísní, o.p.s., Sdružení SPES, o. s., SOS – Sdružení obrany spotřebitelů, o. s., Sdružení českých spotřebitelů, Asociaci občanských poraden aj.⁵³

Porada s některým z výše uvedených odborníků je nezbytností, neboť dlužníci se jako laici ve složité právní úpravě nemají šanci orientovat a jsou tudíž odkázáni na výklad v novinových a časopisových člancích, na informace z internetu a médií, které jsou často zavádějící. Začátkem roku 2008 proběhla v médiích kampaň za účelem propagace tohoto nového institutu, kdy se ovšem začaly vyskytovat přehnaně optimistické vize o oddlužení a odstartovaly řadu neuvážených návrhů. Většina potencionálních dlužníků měla v důsledku těchto informací zkreslené představy a kvalita podaných návrhů tomu také odpovídala, což se promítlo v počtu odmítnutých a zamítnutých návrhů minimálně v prvním čtvrtletí roku 2008.⁵⁴

⁵³ Na koho se můžete obrátit - online - dne 19. 7. 2012. Dostupný na: <http://insolvencnizakon.justice.cz/zakladni-informace/odkazy.html>

⁵⁴ Spurný, Nikola. Nestačí jen vyplnit formulář, *Ekonom*. 2008, roč. 52, č. 13, s 70-71

Postupně se situace v tomto ohledu lepší. Lze využít služeb oficiálních stránek k insolvenčnímu právu, tj. www.insolvencni-zakon.justice.cz, ze kterých může dlužník získat dostatečné množství podstatných a hlavně nezkreslených informací.

Avšak také zde nacházíme upozornění, že informace mají veřejnosti sloužit pouze pro základní orientaci v insolvenčním řízení a nenahrazují a v žádném případě ani nahradit nemohou kvalifikovanou právní pomoc advokátů, notářů, exekutorů ani jiných osob povolaných poskytovat právní služby⁵⁵. Objevují se články⁵⁶, které jsou směřovány nikoliv k propagaci institutu oddlužení, ale právě k varování před neuvážeností a vyvracení mylných představ dlužníků.

V odborných právnických a ekonomických časopisech vyšlo také několik článků od renomovaných odborníků, kteří vysvětlují, jakým způsobem a kdy podat například návrh na oddlužení, s čím počítat a na co si dát pozor v rámci oddlužení (např. Některé zásadní omyly dlužníků), stejně tak již přišly na trh i publikace určené pro dlužníky a věřitele, jako účastníky insolvenčního řízení. Domnívám se však, že pokud nejsou tyto články či publikace přímo doporučovány například některým poradcem ve výše uvedených poradnách, k dlužníku se těžko dostanou, avšak i v případě, že se tak stane - nedokáže často dotyčný správně aplikovat podané informace na svůj případ. Není tedy od věci, zamyslet se nad tím, zda veškeré kroky, které byly učiněny pro to, aby dlužníci byli s tímto nově zavedeným institutem seznámeni, byly dostačující nebo zdali se nemíjí účinkem. Bylo by vhodné publikovat více článků v neoborných periodících, kde by byly dlužníkovi stručně a jasně nastíněny základní charakteristiky, aby dlužník sám mohl zhodnotit, zda vůbec splňuje základní podmínky a kde by byly dále poskytnuty kontakty na odbornou pomoc v regionech a zdůrazněna důležitost obrácení se na odborníky.

Tak by se v první fázi vytřídila řada dlužníků, kteří by usoudili, že oddlužení pro ně není vůbec vhodné a v druhé fázi by bylo prostřednictvím poraden aj. ulehčeno soudům, které

⁵⁵ Široká, Pavla. *Problematické aspekty institutu oddlužení v insolvenčním řízení*, Diplomová práce Olomouc 2010

⁵⁶ www.mesec.cz - Mýty o oddlužení, dne 17.3. 2012

by nebyly zbytečně zatěžovány zejména odmítáním množství zcela formálně nedostatečných návrhů.⁵⁷

4.6 Situace na trhu drobných půjček a úvěrů

Někdy je životní situace taková, že lidé nemají jinou možnost než si vzít peníze na dluh, což je ten smutnější případ. Avšak existuje také velká skupina lidí, kteří chtějí mít okamžitě všechno, co jim reklama nabízí. Velký tahák představují například vánoce, kdy lidé preferují momentální situaci před nutností určitého sebeomezení v budoucnosti, dalším velkým lákadlem bývá dovolená. Je rovněž pravdou, že lidé s vyšším vzděláním dovedou více uvažovat do budoucna, což je zapříčiněno také tím, že když člověk studuje, nevydělavá a odkládá tak uspokojení řady svých potřeb. Vyšší vzdělání však žádného člověka nechrání před některými vlastnostmi jeho osobnosti, jako např. lehkovážnost.⁵⁸

Sdružení SPES o. s. (zaměřené na pomoc lidem v obtížné majetkové situaci, do níž se dostali v důsledku svého předlužení) provedlo v roce 2010 terénní průzkum podmínek pro uzavření smlouvy o půjčce či spotřebitelském úvěru, a to u bank, nebankovních poskytovatelů drobných půjček po celé republice, poskytovatelů spotřebitelských úvěrů na zboží, u zastaváren a dále u neoficiálních poskytovatelů drobných půjček, tj. u tzv. „soukromých věřitelů“. Toto sdružení se pokusilo zjistit podmínky pro poskytnutí půjčky ve výši 6.000,- Kč pro jedince s měsíčními příjmy okolo cca 15. 000,- Kč, který chce získat půjčku v hotovosti a nemá otevřený účet u žádného peněžního ústavu. Průzkum byl realizován u těchto následujících subjektů: Česká spořitelna, a.s., Praha, GE Money Bank a.s., Praha, Komerční banka, a.s., Praha, Živnostenská banka, a.s., Praha, Poštovní spořitelna, a.s., Praha a Raiffeisen bank, a.s., Praha.⁵⁹

⁵⁷ Široká, Pavla., *Problematické aspekty institutu oddlužení v insolvenčním řízení*, Diplomová práce, Olomouc 2010

⁵⁸ www.idnes.cz dne 7.11. 2012

⁵⁹ Terénní průzkum Sdružení SPES 2010

U naprosté většiny zkoumaných subjektů je buď absolutně, nebo extrémně obtížné získat domů k podrobnému prostudování příslušné smluvní dokumenty. Zástupci některých vybraných institucí byli vůči terénním pracovníkům sdružení SPES o. s. velmi agresivní, pokud pojali jakékoliv podezření, že si tito chtějí odnést smlouvu mimo budovu před jejím podpisem. To má pravděpodobně jediný důvod, a sice ten, že smlouvy často obsahují ustanovení, která jsou v rozporu buď s dobrými mravy, nebo dokonce se zákonem.

Vzhledem k tomu, že sdružení chtělo v rámci průzkumu konkrétní smlouvy nechat prostudovat právníkem, nemělo jinou možnost, než dovést vypůjčení peněz až do úplné realizace, tedy do konce. Protože sdružení SPES o. s. nechtělo, aby byli jeho pracovníci následně zatíženi splácením zkoumaných úvěrů, pokusilo se všechny úvěry či půjčky během několika málo dnů vrátit. Bylo zjištěno, že někteří poskytovatelé v rozporu se zákonem požadují poplatek za předčasné splacení úvěru a to i v případě, že byl uzavřen mimo provozovnu a do sedmi dnů splacen. v takovém případě by však podle zákona mělo být možno půjčku či úvěr bez jakýchkoliv sankcí vrátit.

Za účelem zjištění reakce bankovních a nebankovních institucí na požadavek zveřejnění jejich smluvních dokumentů Sdružení SPES o.s. oslovilo dopisem 9 bank, 4 poskytovatele drobných půjček a 4 splátkové společnosti, přičemž je požádalo o zpřístupnění vzorových smluv týkající se svých produktů a umožnili tak svým potencionálním klientům prostudování těchto dokumentů před podpisem smlouvy. Sdružení SPES o.s. odpověděly 4 banky, 3 splátkové společnosti a 2 společnosti poskytující drobné půjčky, avšak většina odpovědí byla vyhýbavá. Subjekty hlasitě odkazovaly na své veřejně přístupné všeobecné obchodní podmínky, které však neobsahují zdaleka tolik záludných ustanovení, jako konkrétní smlouvy o úvěru či o půjčce.

Další instituce ve svých odpovědích pro změnu tvrdily, že jejich personál je natolik profesionální, že je zcela vyloučeno, aby klient nedostal dostatečné množství informací potřebných k vlastnímu kvalifikovanému rozhodnutí. Svou roli zde pravděpodobně hraje také konkurenční boj, při kterém se na klienty zcela zapomíná. V jedné z odpovědí jedna konkrétní nejmenovaná bankovní instituce sdělila, že by byla ochotna zveřejnit na internetu svou smlouvu pouze v případě, že by tak současně učinili všichni členové bankovní asociace. Možnosti nalézt na internetu jejich smlouvy sdružení SPES o.s.

oznámily pouze společnosti Profireal a.s. a Provident Financial s.r.o. Společnost Home Credit a.s. zaslala sdružení SPES o. s. smlouvu dopisem a přislíbila, že ji v brzké době na internetu zveřejní.⁶⁰

Návrh řešení v legislativní rovině

Jako pozitivní krok státu v souvislosti se shora uvedeným se jeví novela zákona o spotřebitelském úvěru, připravená ministerstvem financí, kterou v uplynulých týdnech schválila vláda České republiky. Jedná se o omezení značně neetických praktik při poskytování těchto úvěrů. Předložilo jej ministerstvo financí a cílem navrhovaných změn je především posílení postavení spotřebitelů a principu odpovědného úvěrování. Jak řekl ministr financí Miroslav Kalousek, cílem je přispět k větší ochraně jedinců, kteří se někdy i pro velmi malý úvěr dostali do těžkých existenčních problémů. Návrh reaguje na poznatky z praxe a na některé neférové praktiky, ke kterým na trhu spotřebitelských úvěrů v České republice dochází. Cílem těchto navrhovaných změn je především posílení postavení spotřebitelů a principu odpovědného úvěrování, přičemž novela bude rovněž definovat podmínky pro uzavření úvěrové smlouvy. Ta bude například muset být uzavřena písemně a spotřebitel bude mít nově možnost od této smlouvy odstoupit bez udání důvodu do 14 dnů bez sankce. Mnohem detailněji bude upraven vztah mezi zprostředkovateli spotřebitelských úvěrů a samotnými spotřebiteli. Smlouva musí rovněž obsahovat ujednání o odměně zprostředkovatele, platí-li ji spotřebitel. Před tím, než bude mít zprostředkovatel na zaplacení odměny za zprostředkování nárok, bude muset spotřebiteli předložit vyrozumění o výsledku své zprostředkovatelské činnosti „Nejprve předloží výsledek své práce, pak teprve pak bude moci dostat zapláceno,“ řekl dále ministr Kalousek. Poskytovatelé úvěrů – tedy úvěrové společnosti - si budou muset lépe ověřit, zda je žadatel o půjčku vůbec schopen dluh splácet, a teprve potom mu budou moci úvěr poskytnout. v reakci na časté zneužívání bude zcela zakázáno používání směnek a šeků v souvislosti se spotřebitelskými úvěry. Stejně tak nebude možné využívat při poskytování nebo zprostředkování spotřebitelských úvěrů volání na předražené linky začínající číslicí 9.

⁶⁰ Terénní průzkum Sdružení SPES 2010

Zajištění spotřebitelského úvěru již také nebude moci být ve zcela zjevném nepoměru k hodnotě zajišťované pohledávky. Neférovou praktikou některých dnešních zprostředkovatelů úvěrů je snaha získat na základě zástavního práva majetek, kterým spotřebitel ručí za úvěr, jenž je však svou hodnotou v evidentním nepoměru. „Berete si např. spotřebitelský úvěr na 30 tisíc a věřitel po vás chce jako protihodnotu jištění Vaším rodinným domem“, uvedl jako příklad ministr Kalousek. „V tomto případě se jedná o zcela zjevný nepoměr a něco takového nebude možné,“ dodal dále. Novela má rovněž zakazovat smluvní sankce, jsoucí k objemu poskytnutého úvěru ve zjevném nepoměru.⁶¹

Vytvoření novely je odůvodněno nutností transponovat směrnici 2011/90/EU, která upravuje dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů (RPSN) úvěru. Podle normy má být dosaženo co možná největší vypovídací schopnosti a srovnatelnosti RPSN u spotřebitelských úvěrů, u nichž nejsou předem známy všechny parametry pro jeho výpočet.

Dohled nad dodržováním zákona bude vykonávat Česká národní banka a Česká obchodní inspekce. Spotřebitel se může svých práv domáhat u finančního arbitra. Za porušení těchto pravidel je stanovena sankce až do výše 20 milionů korun.

Novela nabyla účinnosti 1. ledna 2013.

Kabinet dále podpořil novelu zákona proti praní špinavých peněz, která zavádí jednotný ohlašovací formulář společný pro celou Evropskou unii. Tato novela ruší formulář dosavadní, který je přílohou zákona, a doplňuje odkaz na tiskopis nový. Ten je obsahově prakticky shodný s původním, nerozšiřuje požadované informace, a naopak už neobsahuje požadavek na deklarování převozu cenných komodit. Jeho vyplnění je nutné při převozu více než 10 000 eur – tedy cca 248 000 korun.

Domnívám se, že tato novela reaguje na to podstatné, co občany skutečně pálí – smlouva by měla být čitelná a srozumitelná i průměrnému spotřebiteli - skončit by tedy měla praxe zamotaných právnických litanií miniaturním písmem na desítkách stran. Zákaz používání telefonních čísel začínajících devítkou reaguje na situaci, kdy lidé platili tzv. „za nic“. Je třeba se však předem vyvarovat „přehnaného bezbřehého optimismu“, neboť mé profesní zkušenosti jednoznačně vypovídají o tom, že obdobná opatření nejsou účinná, pokud

⁶¹ www.idnes.cz dne 20.1 2013

současně neproběhne dlouhodobější informační kampaň. Stručné a často neúplné informace zveřejněné v médiích, včetně bulvárních deníků, jsou naprosto nedostatečné, zavádějící, a to jednak z důvodu zkreslenosti těchto zprostředkovaných informací a dále pak právě pro dále zmiňovanou nízkou „finanční gramotnost“ obyvatelstva.

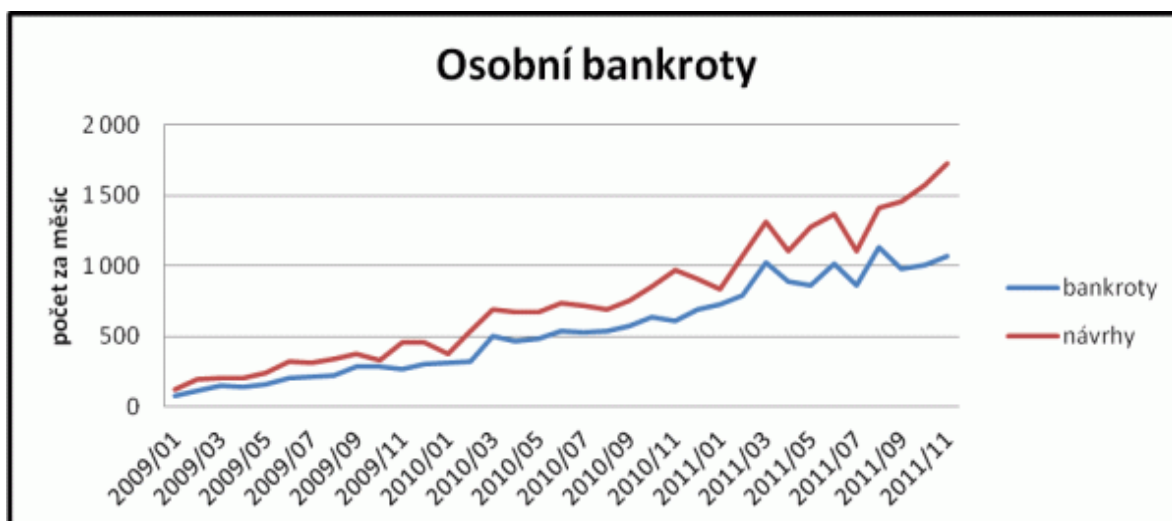
5 GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ VÝVOJE ODDLUŽENÍ

5.1 Zjištěné úpadky, jejich řešení v letech 2009 – 2011

V této práci jsou použity údaje vyplývající ze statistik Ministerstva spravedlnosti a spisového materiálu Krajského soudu v Brně.

Cílem a smyslem tohoto šetření je upozornit na vzestupnou tendenci nárůstu zadlužení v Jihomoravském kraji.

Z grafu č. 1 je patrný nárůst jak počtu insolvenčních návrhů, tak povolených oddlužení.

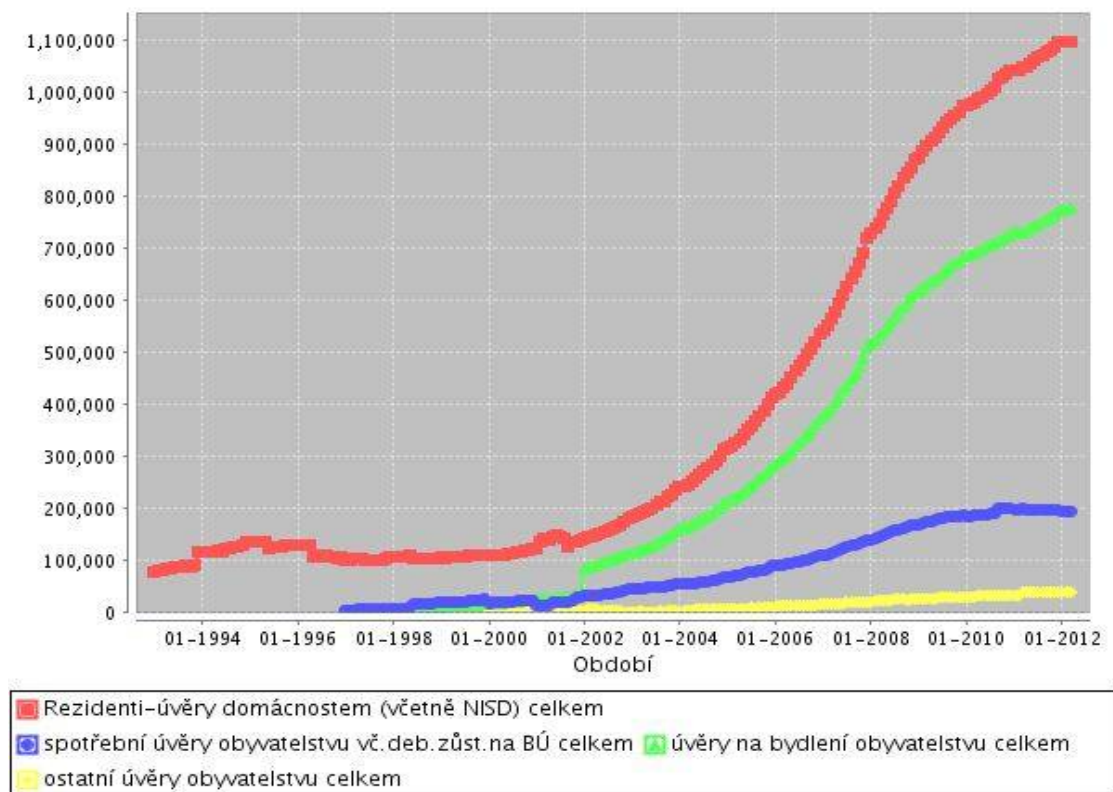

Graf č. 1 Osobní bankroty

Zdroj: Insolvenční rejstřík, výpočty Czech Credit Bureau, a. s.

Jak je patrné z grafu č. 1, počet oddlužení stále průběžně narůstá. Je zde však také viditelný rozdíl mezi podanými návrhy a schválenými povolenými oddluženími. Tento rozdíl je zapříčiněn několika důvody dle § 395 IZ, podrobně zmíněnými v kapitole 3.1, kvůli kterým může soud návrh na povolení oddlužení zamítnout.

GRAF Č. 2 ÚVĚRY POSKYTNUTÉ DOMÁCNOSTEM (V KČ)

Zdroj: Česká národní banka ⁶²

Zajímavé rozdělení příčin vzniku zadlužení nabízí např. Asociace občanských poraden, a to na příčiny vnitřní, tj. ty, za které si mohou dlužníci sami, a na vnější, tj. zapříčiněné společností a legislativou. Vnitřní problémy jsou spjaty se špatnou finanční gramotností lidí spjatou s jejich neopatrným zacházením s rodinnými financemi. Mezi vnější příčiny řadíme například reklamu, neetické postupy jednotlivých společností a nedostatečná regulace související s poskytováním spotřebitelských úvěrů⁶³.

⁶² www.cnb.cz, ARAD systém časových řad, dne 30. 3. 2012

⁶³ Nejčastější příčiny nezdravého zadlužení: Půjčka kvůli půjčce. ZÁMEČNÍK, Petr., Poradci pro vaše finance, dne 9. 5. 2012

Praxe rovněž ukázala, že velkým problémem v zadluženosti domácností představují spotřebitelské úvěry poskytované nebankovními institucemi, neboť jimi poskytnuté úvěry například v roce 2009 tvořily cca 60% všech závazků dlužníků žádajících o oddlužení. v drtivé většině případů - (téměř 95%) - klienti, kteří navštívili některou z poraden určených na pomoc dlužníkům, se zadlužili nejprve u bank, následně přešli k úvěrům od nebankovních institucí a v 50 % případů skončili u inzerátů poskytujících úvěry za zvlášť vysoký úrok.⁶⁴

Průzkum agentury Ipsos Tambor zjistil, že většina domácností v České republice (cca 54 %), má problémy ušetřit měsíčně významnější částky. Na základě výsledků průzkumu finančního chování populace bylo zjištěno, že 18 % obyvatelstva neušetří měsíčně vůbec žádnou částku, někteří z nich dokonce se svými příjmy vůbec nevyjdou a financování domácnosti řeší tzv. přechodnými půjčkami, cca 36% lidí ušetří měsíčně alespoň částku do 1.000,- Kč, desetina populace pak nad 5.000,- Kč měsíčně.⁶⁵

Pokud se týká počtu osobních bankrotů v září 2012, těchto bylo vyhlášeno 1410, což bylo ve srovnání se zářím loňského roku o 423 bankrotů více. Za devět měsíců roku 2012 bylo povoleno celkem 12 392 oddlužení, což je o 803 více nežli za celý rok 2011. v září 2012 bylo nejvíce oddlužení povoleno v Ústeckém kraji (celkem 198), dále potom v kraji Plzeňském (celkem 138 případů). Nejméně povolených osobních bankrotů hlásí Liberecký kraj (34) a kraj Vysočina (40 věcí).⁶⁶

5.2 Nízká finanční gramotnost

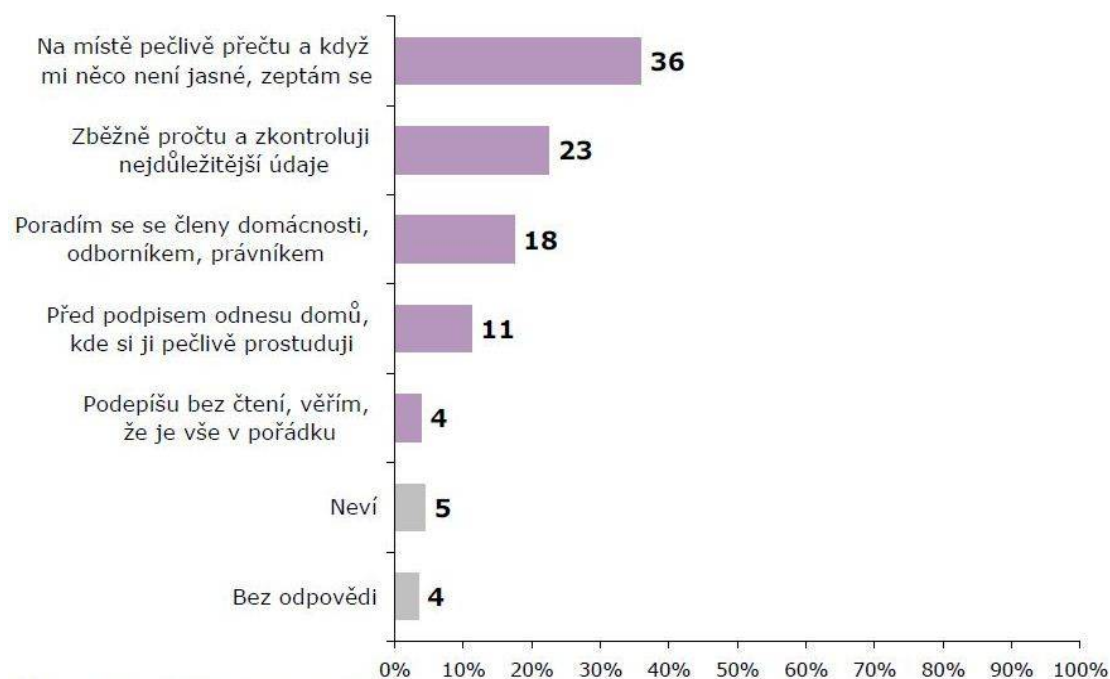
Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k finančnímu zabezpečení sebe a své rodiny v současné společnosti a aktivnímu

⁶⁴ Jakubík, Petr.,Zadlužených přibývá, Ekonom, 2008, č. 25, 50 s

⁶⁵ www.seznam.cz - Téměř pětina populace neušetří měsíčně ani korunu, dne 2. 6.2012

⁶⁶ www.kn.cz dne 24. 10. 2012

vystupování na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan je schopen orientace v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní, příp. rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.⁶⁷

Graf č. 3 Způsob nakládání Čechů s úvěrovými smlouvami

Zdroj: STEM/MARK, Finanční Gramotnost 2011

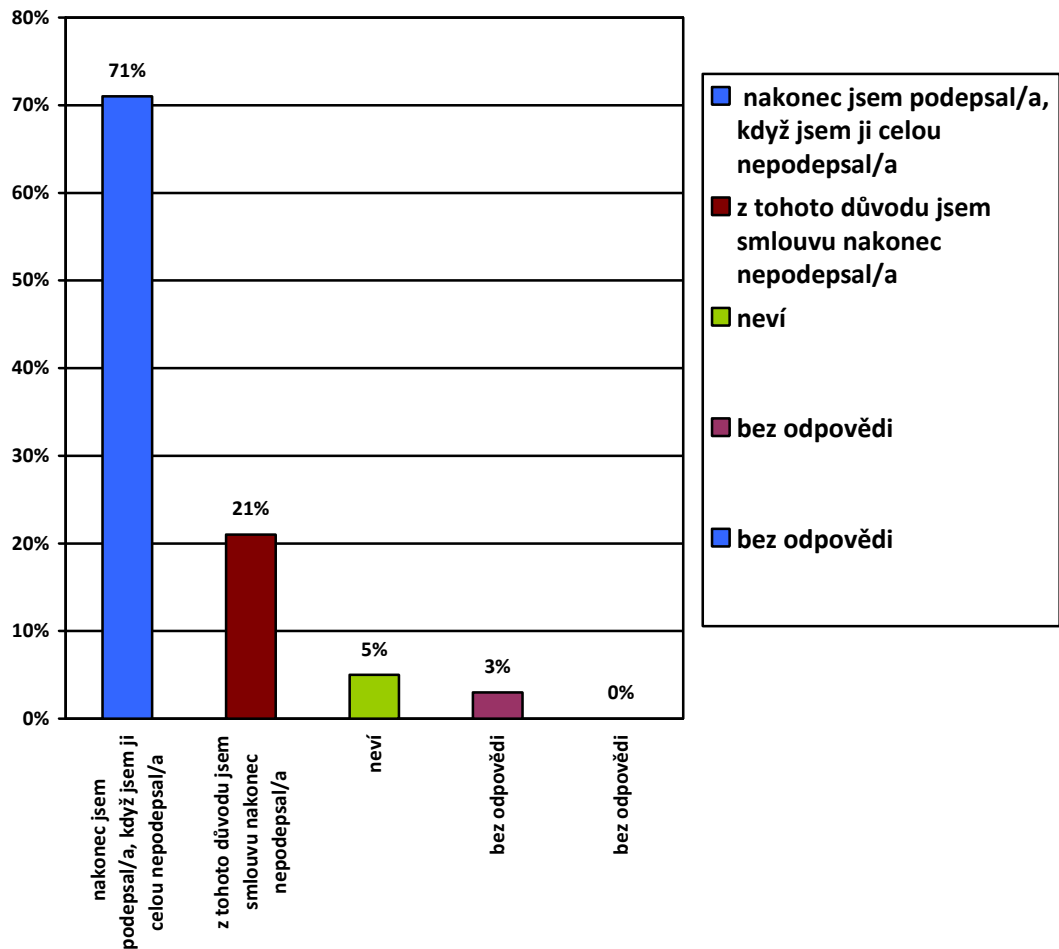
Z grafu č. 3 vyplývá, že zhruba necelá polovina Čechů smlouvy na místě pečlivě přečte a nejasnosti si nechá vysvětlit, případně je přečte zběžně a nejdůležitější údaje zkontroluje; pouze necelá šestina se poradí se členy domácnosti, odborníkem či právníkem; zhruba devítina si smlouvu před podpisem odnese domů, kde si ji pečlivě prostuduje, zbytek pak buď neví, neodpověděl nebo smlouvu bez přečtení podepíše.

⁶⁷ www.wikipedia.org dne 20. 9. 2012

Podle průzkumu agentury STEM/MARK, která se zabývala průzkumem finanční gramotnosti v Česku, dvě třetiny Čechů podepisují úvěrové smlouvy, ve kterých se zavazují k dlouhodobým platbám, aniž by si přečetli úvěrové podmínky. Na přímou otázku v dotazníku, co lidé dělají v případě, kdy je jim v některé finanční instituci předložena smlouva, se našli se i tací, co přiznali, že nic nečtou a automaticky podepíší, co se jim předloží, viz graf. 3. Informace o tom, že 36% obyvatel smlouvy na místě pečlivě přečte, je pro mne zarážející a překvapivá, neboť má praktická zkušenost hovoří v tom smyslu, že okamžitá vidina peněz představuje pro jedince natolik silnou motivaci, že smlouvy bez dalšího rozmyšlení podepíší, přičemž o nějaké poradě s kýmkoliv jiným nemůže být ani řeči. Skutečnost, že cca 11% obyvatel si smlouvu před podpisem odnese domů, kde si ji pečlivě prostuduje, je pro mne rovněž překvapivá, neboť z mé profesní praxe vyplývá, že takovou eventualitu nevyužívá prakticky nikdo. Rovněž pak výsledek hovořící o tom, že pouze 4% podepíší smlouvu ihned, bez čtení, s důvěrou v její správnost, mým zjištěním neodpovídá, neboť z insolvenčních spisů vyplývá, že těchto procentuální podíl těchto jedinců je nesrovnatelně vyšší.

Téměř tři čtvrtiny lidí, kterým byla předložena tak dlouhá smlouva, že k jejímu úplnému přečtení nedošlo, ji nakonec stejně podepsaly

GRAF Č. 4,5 NEÚMĚRNĚ DLOUHÉ SMLOUVY

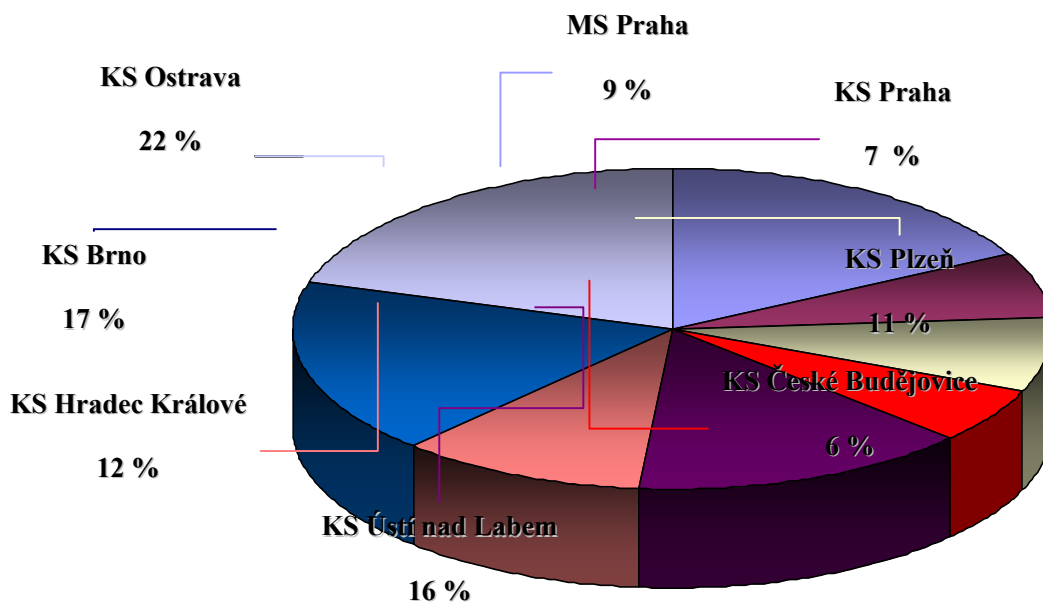
Zdroj: STEM/MARK, Finanční gramotnost

Grafy č. 4 a č. 5 upozorňují na skutečnost, že u většiny splátkových firem jsou smlouvy velmi dlouhé. Například u společnosti Home Credit je to 48 normostran.

Zároveň jsou většinou psány miniaturním písmem - zejména u společnosti Profi Credit, kde je na jednu stranu vtěsnáno 22 normostran, což je obtížně čitelné i pod lupou. Texty smluv navíc bývají plné zkratk, takže i při důkladném čtení je obtížné porozumět obsahu textu.⁶⁸ Tuto skutečnost potvrzuje také uvedený graf.

Součástí této práce je rovněž porovnání průměrného nápadu na jednotlivých Krajských soudech v České republice a následný dopad těchto skutečností na sociální oblast. Součástí grafu je barevné rozlišení jednotlivých oblastí republiky.

Graf č. 6 podává informace o počtu nápadů podaných u jednotlivých krajských soudů v roce 2011.

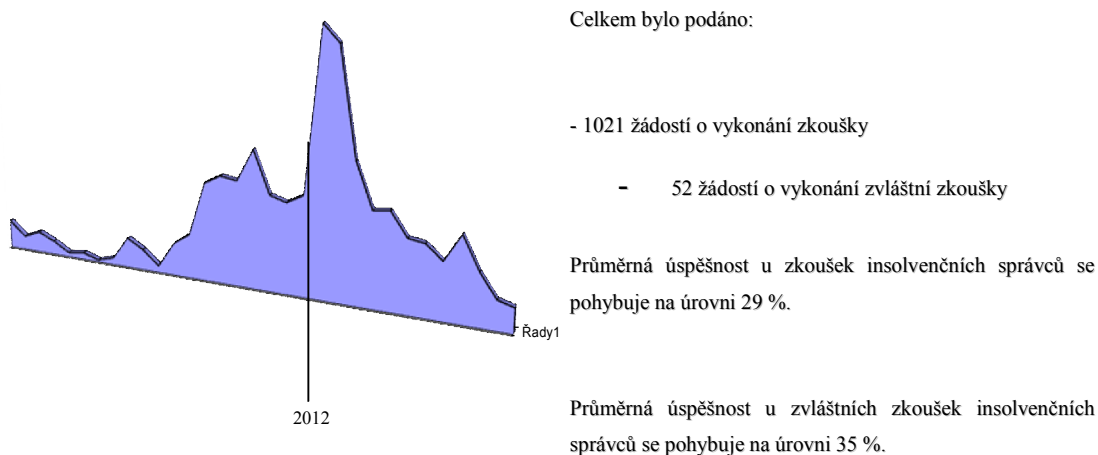
Graf č. 6. Procentuální podíl nápadu na Krajských soudech v roce 2012

Graf č. 6 poukazuje na skutečnost, že nejvyšší počet insolvenčních návrhů v roce 2011 byl podán u Krajského soudu v Ostravě (22% z celkového podílu), což přisuzují velké míře nezaměstnanosti v uvedeném regionu. Na druhém místě se nachází Krajský soud v Brně

⁶⁸ KUČERA, Petr. Predátorský index: Napoví, kdo nabízí nevýhodné půjčky. Aktuálně.cz dne 11. 6. 2012 [cit. 2012-01-31]. Dostupné <http://aktualne.centrum.cz/finance/penize/clanek.phtml>.

a Ústí nad Labem (17 a 16% z celkového podílu). Krajský soud v Hradci Králové se 12%, Krajský soud v Plzni (11% podíl), Městský soud v Praze (9% z celku) a Krajský soud v Praze se 7%. Malý procentuální podíl pražských soudů na celkové statistice přisuzují malé nezaměstnanosti v hlavním městě a jeho okolí. Nejméně insolvenčních návrhů pak bylo v roce 2011 podáno u Krajského soudu v Českých Budějovicích (6%).

Žádosti o vykonání zkoušky insolvenčního správce

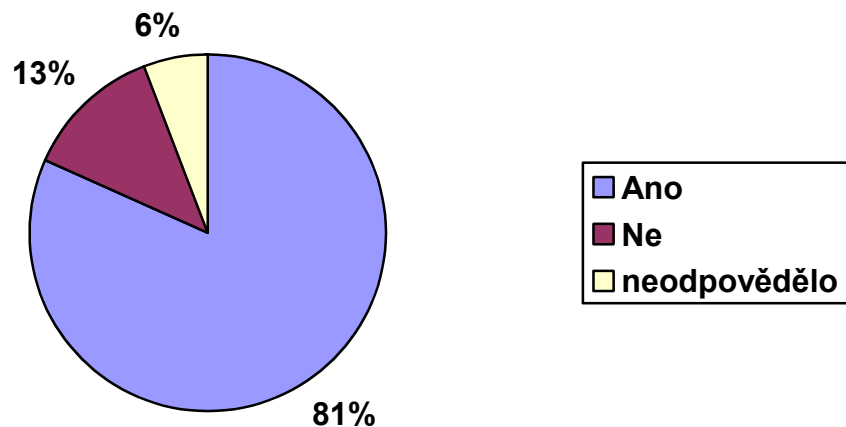
V současné době Ministerstvo spravedlnosti eviduje 901 žádostí o vykonání zkoušky insolvenčního správce a 47 žádostí o vykonání zvláštní zkoušky insolvenčního správce.

Graf č. 7 Vývoj situace v agendě insolvenčních správců

Tento graf znázorňuje přehled počtu insolvenčních správců a zvláštních insolvenčních správců. Vyplývá z něj, že nedostatek insolvenčních správců je zapříčiněn jejich poměrně malou úspěšností u zkoušek, což by se však v budoucnosti podle znázorněného trendu mělo změnit. Zkoušky insolvenčních správců jsou velmi náročné, úspěšnost jednotlivců u nich nízká, což má za následek skutečnost, že toto nízké procento je nuceno při výkonu své činnosti mnohdy dojíždět do velmi vzdálených míst, čímž se navyšují celkové mandatorní výdaje jednotlivých řízení. K této problematice nutno podotknout, že rovněž někteří jednotlivci oprávněním k výkonu funkce disponující, svého postavení zneužívají, s dlužníky jednájí ne právě uctivě, případně si je tzv. vybírají (v některých konkrétních případech předkládají nejrůznější lékařská potvrzení, která jim výkon funkce ze zdravotních

důvodů neumožňují). Vzhledem k jejich omezenému počtu jsou však soudy nuceny s takovými jednotlivci prozatím pracovat.

Setkali jste se někdy s pojmem „rozhodčí doložka“?

Graf č. 8 Problematika rozhodčí doložky

Skutečnost, že tak vysoké procento jednotlivců se dosud s institutem tzv. rozhodčí doložky nesešlo, vypovídá spíše o tom, že lidé smlouvy prostě podepíší, aniž by věděli, že současně s ní podepsali také rozhodčí doložku, o jejíž existenci nemají většinou žádnou povědomost. Tuto skutečnost zjišťují až v okamžiku, kdy nejsou schopni smluveným splátkám dostát a místo řízení před soudem se stávají oběťmi rozhodců, což jsou osoby často úzce spjaté s věřitelem. Za situace, kdy jsou rozhodčí nálezy doručovány velmi podivně (na neexistenční adresy) a rozhodčí doložky vyznačovány protizákonně a účelově, jeví se jako velmi nepravděpodobné, že v okamžiku, kdy na dveře zvoní exekutor, bude člověk, který neví o skutečnosti, že vůbec nějakou rozhodčí doložku podepsal, podávat žalobu na zrušení rozhodčího nálezu. Moje zkušenost vyznívá v tom smyslu, že lidé se za svou situaci často stydí a nechávají tak vše bez jakékoliv své další intervence. Jinou fintou je současné vymáhání jednoho dluhu dvěma advokáty. Advokátka Ludmila Lejnarová a advokát Jan Válek se nedokážou dohodnout, kdo má právo vymáhat pohledávky odkoupené od brněnského dopravního podniku. Vyřešili to tak, že vlastní spor přenášejí na

černé pasažéry a chtějí po nich peníze oba. Kdo už platí jedné advokátní kanceláři, musí u soudu prokázat, že dluh splácí, například ověřeným výpisem z bankovního účtu. Soud by pak měl žalobu druhého advokáta zrušit. Další metoda, související hlavně s nedokonalou českou legislativou, se týká zadlužování dětí. Podle zjištění inkasní společnosti M.B.A. Finance vzrostl během posledních dvanácti měsíců jejich podíl z půl procenta na čtyři procenta všech dlužníků. Představuje to několik tisíc lidí mladších 18 let.⁶⁹

5.3 Bankovní a nebankovní půjčky

Bankovní půjčky, jak je patrné z názvu, poskytují samotné banky. Ty nabízejí široké spektrum úvěrových produktů, které tvoří jeden z hlavních zdrojů jejich příjmů. Patří k nejběžnějším formám půjček, které s sebou nesou nižší míru rizika, stejně jako nižší úrokové míry. Bankovní úvěry se vyznačují obvykle vysokou kvalitou a korektností, nabízejí lepší a výhodnější podmínky a sazby než nebankovní společnosti. Jejich problémem však může být dostupnost takových půjček.

V případě žádosti o půjčku u některé z bank, je většinou zapotřebí existence běžného účtu. Bankovní prověrky bývají velmi přísné, zdlouhavé, spojené se složitou administrativou.

Nebankovní půjčky jsou poskytované soukromými subjekty. Jejich získání je podstatně na rozdíl od bankovních úvěrů jednodušší, zato jsou však daleko rizikovější a většinou vykazují vyšší úrokovou míru. Vyřízení trvá pouze několik minut, a to buď přes internet, nebo telefon, přičemž zapůjčený obnos obdržíme během několika hodin. K získání takového úvěru mnohdy postačí pouze jeden doklad totožnosti. Proto tyto produkty mohou získat i zcela nebankovní klienti jako např. nezaměstnaní, zadlužení a další problémové osoby.

⁶⁹ www.oddluzovacentrum.cz dne 16. 10. 2012

Tabulka č. 1 – srovnání poskytovatelů půjček

Poskytovatel	Výše půjčky (v Kč)	Celková doba splácení	Měsíční splátka v Kč	Úroková sazba v %	RPSN v %	Dlužník celkem zaplatí v Kč
KB, a.s.	40. 000,-	12 měsíců	3. 811,-	9,4	22,3	44. 576,-
GE Money Bank a.s.	40. 000,-	24 měsíců	2. 004,-	18,4	30	51. 805,-
Provident Financial, s.r.o.	40. 000,-	45 týdnů tj. 11 měsíců a <u>1 týden</u>	1.534,- Kč <u>týdně</u> , tj. 6.136,- Kč měsíčně !!!	21	<u>70,93</u>	<u>69. 002,-</u>

Zdroj: GE Money Bank, a.s., Provident Financial s.r.o., Komerční banka, a.s.

V tabulce č. 1 jsou zobrazeny rozdíly mezi cenou spotřebitelských úvěrů jednotlivých bankovních (KB, a.s. a GE Money Bank, a.s.) a nebankovních (Provident Financial) společností, přičemž rozdíl mezi jednotlivými úvěry je zřejmý.

Při prvním letném pohledu na nabídku nebankovní instituce by se mohlo zdát, že se jedná o nejvýhodnější produkt, (splátka činí pouze 1.534,- Kč).

Problém však spočívá ve skutečnosti, že doba splácení i měsíční splátka je uváděna v týdnech, čímž je pouze uměle navyšováno číslo a na první pohled tak prodlužuje dobu splácení a snižuje výši měsíční splátky. Jedná se však pouze o jeden z mnoha způsobů matení zákazníka.⁷⁰

⁷⁰ Křesťan, M. Bakalářská práce na téma: Úvěrové společnosti a *osobní bankrot*. Brno: Ekonomicko -
- správní fakulta Masarykovy univerzity, 2012, 49 s

5.4 Proces poskytování bankovních půjček

Úvěrová analýza klienta

Údaje obsažené v žádosti tvoří důležité podklady pro ověření úvěrové schopnosti klienta a pro následné vypracování smlouvy o úvěru. Znalost klienta, kterému poskytuje úvěr, je pro banku velmi důležitá až nezbytná. Každá jednotlivá žádost o úvěr by proto měla být posuzována individuálně. Snahou každé banky je minimalizace úvěrového rizika, plynoucího z jejích obchodů. Za tím účelem mají banky vypracovaný systém řízení úvěrového rizika. Nezbytným předpokladem ke správnému posouzení bonity klienta je nepochybně jeho dobrá znalost. Při projednávání každé žádosti o úvěr, která předchází poskytnutí úvěru, uskutečňuje banka zkoušku naší úvěrové způsobilosti – tzv. úvěrovou analýzu. Ta hodnotí kvalitu klienta - tedy - zda je schopen úvěr přijmout a následně splácet. Banka také musí zjistit, zda je schopna úvěr poskytnout. Zajímá se o pověst zákazníka, sbírá informace od svých dodavatelů. Důležité pro banku je také zajištění úvěru - ať už se jedná o věc movitou či nemovitou. Klient musí uvést výši svých měsíčních příjmů, kapitál a v některých případech je vyžadováno také uvedení věku žadatele. Klíčovou část celé analýzy představuje především finanční situace klienta, jejímž hlavním cílem je posoudit skutečné klientovy poměry. v této fázi procesu banka zhodnocuje zejména důvod žádosti o úvěr, zda jej lze klientovi povolit, za jakých podmínek a v jaké výši může být úvěr poskytnut, dobu splatnosti a výši úroku. Vlastní podstata zkoušky úvěrové způsobilosti tkví v komplexním zhodnocení veškerých rizik, která vznikají v souvislosti s trváním úvěrového procesu ze strany žadatelů o úvěr. Výsledky zkoušky jsou pro spotřebitele velmi důležité, neboť právě od nich je odvislé zda, s jakým stanoviskem a za jakých podmínek bude úvěr poskytnut.⁷¹

⁷¹ www.dumfinanci.cz:, Jak získat úvěr, dne 7. 10. 2012

Etapy úvěrového procesu:

1. Žádost o poskytnutí úvěru

Pro získání úvěru od banky je třeba podat žádost u příslušné finanční instituce. Žádost může být podána jak formou ústní, tak písemnou, která je v současnosti frekventovanější. Písemná žádost bývá na speciálním formuláři, usnadňujícím jak vlastní vyplnění údajů, tak i jejich zpracování. v žádosti musejí být obsaženy určité konkrétní náležitosti, jako například žadatelovy osobní údaje, požadovaný druh úvěru, částku, účel, dobu splatnosti úvěru, údaje o finančním zajištění klienta, příp. další údaje. Požadované údaje mohou být u jednotlivých bank odlišné, výše jmenované je však možno považovat za základní a měly by se tak v žádostech objevit vždy.⁷²

2. Úvěrová analýza klienta

Veškeré údaje obsažené v žádosti tvoří podklady pro zkoušku úvěrové schopnosti klienta a také pro vypracování smlouvy o úvěru. Znalost klienta, kterému se poskytuje úvěr, je pro banku velmi důležitá. Každá žádost o úvěr by proto měla být individuálně posuzována. Snahou každé banky je minimalizace úvěrového rizika, plynoucího z jejich obchodů. K tomu mají banky dokonale propracovaný systém řízení úvěrového rizika. Nezbytným předpokladem pro správné posouzení bonity klienta je jeho dobrá platební morálka.

Při projednávání každé jednotlivé žádosti o úvěr, předcházející poskytnutí úvěru, provádí banka zkoušku úvěrové způsobilosti, a to úvěrovou analýzu. Ta hodnotí kvalitu klienta, zda je schopen úvěr přijmout a následně splácet. Banka musí rovněž zjistit, zda je schopna úvěr poskytnout, z toho důvodu se zajímá se o pověst zákazníka a sbírá informace od dodavatelů. Důležité pro banku je také zajištění úvěru, ať už se jedná o nemovitost, či věc movitou. Klient musí uvést výši příjmů, svůj kapitál a v některých případech také žadatelův věk.

⁷² Kašparovská, V. Banky a komerční obchody. 1. Vydání. Kravaře: Marreal servis, s.r.o., 2010. , 171 s, ISBN 978-80-254-6779-4 s 111

Klíčovou část celé analýzy představuje zejména hospodářská a finanční situace klienta, přičemž jejím hlavním cílem je posouzení skutečných hospodářských poměrů klienta. v takovém procesu banka zhodnocuje zejména důvod klientovy žádosti o úvěr, zda klientovi může být úvěr povolen, za jakých konkrétních podmínek a v jaké výši může být poskytnut, dobu splatnosti a výši úroku. Samotná podstata zkoušky úvěrové způsobilosti spočívá v komplexním zhodnocení veškerých možných rizik, která vznikají nebo mohou vzniknout v souvislosti s trváním úvěrového procesu z naší strany, jakožto žadatelů o úvěr. Výsledky takové zkoušky jsou pro nás velmi důležité, poněvadž právě od nich se odvíjí, zda, s jakým stanoviskem a za jakých podmínek nám bude úvěr poskytnut.⁷³

3. Uzavření úvěrové smlouvy

Na základě klientovy žádosti o poskytnutí úvěru, vypracovaného úvěrovým pracovníkem a po jeho následném schválení úvěrovou komisí, uzavře banka s klientem úvěrovou smlouvu. Náležitosti smlouvy o úvěru upravuje obchodní zákoník v §§ 497 – 507. Dalšími prameny smluvního práva jsou nepochybně občanský zákoník, zákon o bankách a zákon o cenných papírech.

Smlouvou o úvěru se věřitel zavazuje, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit společně s úroky.⁷⁴

Úvěrová smlouva má písemnou podobu a obsahuje přesné a nezaměnitelné údaje o smluvních stranách a o charakteru poskytovaného úvěru.

4. Kontrola dodržování smluvních podmínek

Po celou dobu trvání úvěrového vztahu banka průběžně kontroluje dlužníkovu finanční hospodaření. Sleduje, zda podmínky úvěrové smlouvy nejsou porušovány, zda klient splácí jistiny a úroky ve stanovených termínech splatnosti a sleduje rovněž, aby nedocházelo ke

⁷³ www.dumfinanci.cz: Jak získat úvěr, dne 7. 10. 2012

⁷⁴ § 497 zákona č. 513/1991 Sb., (Obchodní zákoník)

zhoršování obchodního a finančního postavení klienta. Cílem je včas zajistit problematiku případy, aby byla zajištěna návratnost úvěru. Při včasné identifikaci ohrožené návratnosti úvěru, může banka reagovat a přijmout nápravná opatření.

5.5 Proces poskytování nebankovních půjček

Nebankovní půjčky se vyznačují přesně opačnými vlastnostmi, nežli půjčky poskytované bankovními institucemi. Takový proces je velmi rychlý, administrativně nenáročný a všem dostupný. Proces poskytnutí takového úvěru začíná tím, že zákazník kontaktuje infolinku příslušné společnosti a projeví zájem o půjčku. Operátor zjišťuje, odkud se zákazník o společnosti dozvěděl a vyžádá si rovněž jeho kontaktní údaje. U některých jedinců je požadováno rovněž rodné číslo, které však zákazník uvádět nemusí, pokud to výslovně odmítne. Tento postup odůvodňují nebankovní společnosti snazší klientovou identifikací

Následně je operátorem předáván kontakt obchodnímu zástupci, který si s klientem dohodne schůzku. U některých společností je podmínkou dalšího jednání, aby se schůzka odehrála v bytě klienta, což bývá odůvodňováno tím, že se zástupce přesvědčí, zda se klient v bytě zdržuje. Současně si zástupce obvykle vyžádá potvrzení o zaplacení nájmu dva měsíce zpětně, popřípadě jiný doklad o žadatelových výdajích.

Společnosti nevyžadující jednání v bytě klienta vyžadují obvykle uhrazené účty za telefon či jiné služby, jimiž je možno doložit, že se osoba skutečně na uvedené adrese zdržuje. Následuje předložení dokladu totožnosti, tedy občanského průkazu, potvrzení o příjmech (např. výplatní pásky či výpisu z běžného účtu), dokladu o zaplacení inkasa apod. Společnosti tohoto typu do registrů dlužníků vůbec nenahlíží, zpravidla tak činí pouze u živnostníků a někdy vůbec.

Po schválení úvěru obdrží klient prostředky na svůj účet, popřípadě jsou mu kontaktním pracovníkem společnosti vyplaceny v hotovosti.⁷⁵

⁷⁵ Finanční server www.měšec.cz: Vývoj zadluženosti českých domácností. 2006, 36 s

5.6 Popis řešení dluhového poradenství a prevence zadlužování v zahraničí

Spolková republika Německo

Spolková republika Německo má v současné době 82 miliónů obyvatel, kteří tvoří 37,3 miliónů domácností a z těchto domácností je zhruba 3,13 milionu (tj. 8 %) zadlužených a předlužených. V Německu existuje síť institucí zabývajících se dluhovým poradenstvím a prevencí proti dluhům. Tato práce má dlouhodobou tradici, kterou vykonávají především svobodné spolky, jako je Charita, nebo německý Červený kříž, Sociální služby katolických žen (Sozialdienst katholischer Frauen e. V, dále jen SkF).

SkF je odbornou organizací v rámci německé katolické charity pro sociální práci v církvi. Organizace má centrálu v Dortmundu a provozuje 186 poboček, které poskytují různé druhy sociálních služeb. V roce 2000 měla SkF cca 9000 řádných členů, přibližně 3000 dobrovolníků a asi 5000 zaměstnanců. v oblasti poradenství pro dlužníky působí tato organizace již 20 let. Hlavním cílem je pomoci klientům ke svépomoci a motivovat je, aby byli schopni překonat těžkou životní situaci, do které se dostali. Jde tedy o podporu a využití osobních zdrojů každého jednotlivce. Sociální poradenství pro dlužníky v žádném případě nesmí být jen čistým hospodářským nebo výlučně finančním poradenstvím, ale jde o komplexní sociální práci.⁷⁶

Cíle pomoci SkF:

- znovu začlenění na trhu práce
- vyhnutí se propuštění, i po zkušební pracovní době
- udržení, případně znovu navození pracovní motivace

⁷⁶ Peterková, Jiránek: Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatel: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2010, 53 s

- zprostředkování dávek sociální pomoci
- náprava ekonomické situace
- znovu navození ekonomické síly postižených
- schopnost (způsobilost) života na hranici zabavitelnosti (minimálního příjmu) nebo život s dluhy s jistotou existenčního životního minima
- stabilizace nezaměstnaného a jeho rodiny, regulace dluhu a zvyšování šancí na trhu práce
- zachování jeho bytů a energetických dodávek
- posilování sebevědomí a sebekritika
- učení se rozeznávat mezi celospolečenskými příčinami a vlastní účastí
- poznání důležitosti pojmu „dluhy“ pro rodinu, popřípadě jedince a pracování na rozvoji / budování svépomocného potenciálu
- rozeznat pocity jako vztek, smutek a zklamání, které souvisejí s dluhy a jejich odstranění
- prověření předpokladu k účasti na řízení o Insolventnosti.

Odborné poradenství je poskytováno osobně nebo telefonicky. Pracovníci pomáhají vypracovat klientům rozpočet jejich domácností a plán jejich věřitelů. Snaží se najít nejlepší řešení, jak s měsíčními prostředky dostatečně pokrýt veškeré nezbytné náklady a ze zbytku umořovat dluhy. Následně probíhá vyjednávání s věřiteli, které bývá díky dlouholetým zkušenostem organizace většinou úspěšné. Další oblast pomoci se týká poradenství v rámci zákona o Insolventnosti, který již v Německu platí déle než šest let. Větší část klientů poraden pro dlužníky je připravována na soudní řízení o tzv. osobním bankrotu.⁷⁷

⁷⁷ Peterková, Jiránek: Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatel: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2010, 53 s

Velká Británie

Credit Action

Credit Action je dobročinná organizace, jejímž cílem je pomáhat lidem, naučit se jak lépe hospodařit s osobními financemi. Funguje v celé Velké Británii a spolupracuje s dobročinnou organizací Consumer Credit Counselling Services (CCCS). Credit Action vytvořila příručky pro různé skupiny obyvatel (rodiny, absolventy škol, brance v britské armádě), jak se vymanit z dluhů, jak se zachovat při nečekaných událostech, které mají vliv na finanční situaci (dlouhodobá nemoc, ztráta zaměstnání). Organizace také pořádá celou škálu kurzů, které mají pomáhat lidem správně řídit své osobní finance. Některé kurzy jsou určeny pro širokou veřejnost, jiné pro specifické cílové skupiny. Credit Action vyvíjí činnost i ve věznicích, kde realizuje základní kurzy řízení osobních financí. Na svých webových stránkách (www.creditaction.org.uk) Credit Action radí ve věcech finančního vzdělávání, uvádí statistiky zadluženosti a informace pro dobrovolníky, server www.moneybasics.co.uk obsahuje informace využitelné v rámci finančního vzdělávání. v současné době tyto stránky navštěvuje měsíčně cca 600.000 uživatelů. Credit Action rovněž připravila jednoduché počítačové hry pro děti, v nichž se mohou zábavnou formou naučit, jak je důležité řádně hospodařit s penězi a jaké důsledky může špatné hospodaření přinést. Představitelé Credit Action rovněž vystupují na nejrůznějších konferencích či seminářích a apelují na nutnost rozvoje finančního vzdělávání a šíří „finanční“ osvětu prostřednictvím aktivního vystupování v médiích. Ve Velké Británii existují také další organizace, zabývající se déle než 20 let dluhovou problematikou (Citizen Advice, Money Advice atd.). Dluhové služby existují např. také v USA či Kanadě.⁷⁸

Slovensko

Právní konstrukce institutu oddlužení na Slovensku je založena na tom, že proces oddlužení může začít pouze za předpokladu, že mu předcházela konkurs, který nebyl zrušen pro nedostatek majetku.

⁷⁸ Peterková, Jiránek: Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatel: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2008, 53 s

Vztah mezi konkursem a oddlužením dle zák. č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii, lze v podstatě rozdělit do několika následujících fází:

- a) návrh na prohlášení konkursu podaný dlužníkem nebo věřitelem
- b) počátek konkursního řízení
- c) prohlášení konkursu
- d) návrh na oddlužení podaný v průběhu konkursu
- e) zrušení konkursu
- f) povolení oddlužení
- g) tříleté zkušební období.

Alternativně /rušení zkušebního období – pokud dlužník opakovaně nebo závažně porušil povinnosti stanovené zákonem nebo po jeho příjem nepostačuje na úhradu odměny správce, alternativně – oddlužení dlužníka po uplynutí zkušebního období.

Po uplynutí celého zkušebního období rozhodne soud usnesením o oddlužení dlužníka, čímž končí věřitelům právo své neuspokojené pohledávky vymáhat.

Oddlužení jako proces začíná usnesením soudu o povolení oddlužení.

O povolení oddlužení rozhodne při splnění následujících kumulativních podmínek:

- a) návrh na oddlužení byl podán včas, tj. nejpozději do zrušení konkursu
- b) návrh na oddlužení obsahuje odůvodnění, v němž dlužník vyjadřuje svůj poctivý
- c) záměr, že na zaplacení svých dluhů vynaloží přiměřené úsilí
- d) soud v usnesení o zrušení konkursu konstatuje, že dlužník po dobu konkursního řízení řádně plnil povinnosti zákonem č. 7/2005 Z.z. o konkurze.

Zkušební období

Jako tzv. zkušební období lze označit časový úsek, v němž se má prokázat, zda dlužníka lze oddlužit. Jinými slovy, jedná se o období, v němž má dlužník prokázat, že obnovil svoji schopnost odpovídat za své závazky a řádně je plnit. Zkušební období je v zákoně stanoveno jako pevné období v délce trvání tři let.⁷⁹

⁷⁹ Ďurica, Husár: Sprievodca konkurzným právom, 2. vydanie, Bratislava: 2008, 137 s

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. EMPIRICKÝ VÝZKUM

6.1 Cíl výzkumu a formulace hypotéz

Sílicí vliv společenské nutnosti řešit zadlužení obyvatelstva mě vedl ke zpracování této diplomové práce. Jen v průběhu měsíce října, se podle serveru www.novinky.cz ocitlo v insolvenčním řízení cca 2200 fyzických osob, tedy v průměru více nežli 70 osob denně se zařazuje do tzv. „zástupu prosebníků“ žádajících soud o povolení splátkového kalendáře.⁸⁰

Na základě vlastní praxe jsem zohlednila své osobní zkušenosti. Zvolena byla metoda kvantitativního výzkumu. Uvedenou metodu jsem zvolila po důkladném uvážení praktických zkušeností získaných ve svém zaměstnání.

Cílem práce pomocí dotazníkové metody je zjištění úrovně kvality života a nastínění možných sociálních problémů u kontaktovaných občanů. Výzkum je dále zaměřen na nalezení jisté souvislosti mezi sociálními problémy a kvalitou života těchto respondentů.

Výzkum byl zaměřen na vybranou část dlužníků, kteří jsou zaznamenáni v insolvenčním rejstříku krajského soudu v Brně.

⁸⁰ www.novinky.cz dne 11. 11. 2012

6.2 Hypotézy a charakteristika výběrového souboru respondentů

Hypotézy podle dotazníkového průzkumu v empirické části byly stanoveny dle zaměření diplomové práce.

Hlavním smyslem a účelem celého výzkumu je ověření následujících hypotéz:

Hypotéza č. 1: Osoby pocházející z rozvrácených rodin s finančními problémy se do obdobné situace dostávají častěji než jednotlivci, kteří se s podobným problémem nikdy nesetkali.

Hypotéza č. 2: Matky s dítětem žijící osaměle bez partnera se do složité finanční situace dostávají častěji nežli matky s dítětem žijící s partnerem.

Hypotéza č. 3: Finanční situaci řeší oddlužením spíše příslušníci mladší a střední generace, nežli senioři.

Hypotéza č. 4: Do vážných finančních problémů se dostávají častěji jedinci se základním vzděláním nežli jedinci s vyšším vzděláním.

Hypotéza č. 5: Zboží pořizované na úvěr jedinci nutně nepotřebují.

Metody průzkumu

Ve své práci jsem využila metodu kvantitativního výzkumu. Výzkum byl uskutečněn za využití kvantitativní metody. Šetření bylo vedeno pomocí metody strukturovaných dotazníků u vybraných osob, která byla zvolena z důvodu možnosti oslovit a kontaktovat větší skupinu dotazovaných během krátkého období. U získaných údajů byla zachována nestrannost a anonymita ve smyslu § 4 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Údaje z dotazníků byly získávány v období červen až listopad 2012 u Krajského soudu

v Brně. Dotazníky byly zaměřeny na finanční gramotnost dlužníků a jejich vztah k většinové společnosti.

Respondentům šetření bylo rozdáno celkem 110 dotazníků, přičemž jejich návratnost představovala 96 vyplněných listů. Výběrový soubor je tak tvořen 96 dotazovanými ve věku 22 let a výše.

Z toho 67 respondentů šetření představují ženy žijící samostatně bez partnera pouze s dětmi jako samoživitelky, dále 10 respondentů jsou osoby žijícími v manželství, 23 respondentů reprezentují osoby žijící s partnerem ve volném svazku.

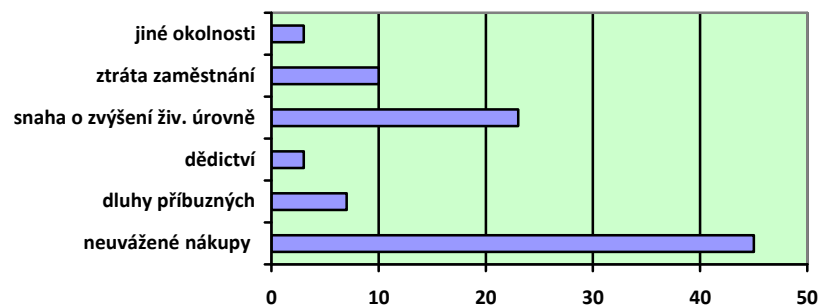
V zjištěném vzorku se nachází třicet jedna osob s vysokoškolským vzděláním (celkem 19 v magisterském studijním programu a 12 v programu bakalářském), dále 16 jich má úplné střední odborné vzdělání s maturitou. v souboru se dále vyskytuje 27 respondentů se středním odborným vzděláním pouze s výučním listem. Jen 19 má pouze dokončené základní vzdělání, 7 respondentů nedokončilo ani toto základní vzdělání. Výběrový vzorek sledovaného souboru není tvořen náhodnou, nýbrž příležitostnou volbou. Nelze jej proto považovat za reprezentativní.

Náhodnost výběru respondentů a jejich nízký počet nemůže tedy vést při interpretaci výsledků výzkumu k obecně platným závěrům. Výsledky výzkumu tak nemohou být generalizovány. Skupina respondentů je reprezentována 77 ženami a 19 muži, jimž bylo Krajským soudem v Brně povoleno oddlužení plněním splátkového kalendáře. Věkový průměr výběrového souboru mužů činí 43 let. Nejmladšímu z oslovených mužů je 30 let, nestaršímu 56 let. Nejmladší z žen má 22 let, nejstarší žena má 60 let, věkový průměr výběrového souboru žen je 41 let. Průměrný věk žen i mužů představuje 42 let.

6.3 Vlastní šetření a interpretace závěrů

Za využití metody dotazníku byly zkoumány důvody finančního zadlužování, měřena kvalita života vybrané skupiny osob žádajících o oddlužení a mapovány jejich sociální problémy. Dotazníky byly volně dostupné v soudní kanceláři, přičemž jejich vyplnění probíhalo na základě dobrovolnosti. Sledovaná problematika je zaznamenaná v konkrétních kazuistikách.

Rozbor otázky „Jakým způsobem jste se dostal (a) do finančních potíží?“

Z odpovědí dotazovaných vyplývá, že 45 osob se dostalo do finančních potíží neuváženými nákupy spotřební elektroniky a domácích spotřebičů. Vysoký počet zadlužených z titulu úvěru na nákup spotřební elektroniky svědčí o neuváženosti jejich jednání.

Ve vzorku je pouze 7 osob, které se do finančních potíží dostaly snahou pomoci příbuzným a kamarádům. Finanční problémy v důsledku dědictví potkalo pouze 3 oslovené z daného vzorku.

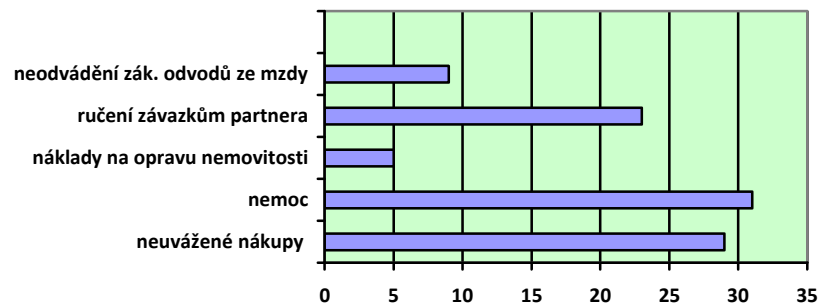
Neuváženým nákupem drahých automobilů, motocyklů a dalších cenností se ve snaze o zvýšení životní úrovně dostalo do problémů 23 osob.

Při nákupu zážitkové dovolené a pobytových zahraničních zájezdů se zadlužilo 5 dotazovaných.

Ztráta zaměstnání jako tíživá sociální situace znamenala problémy se splácením úvěrů pro 10 respondentů.

Jiné okolnosti (např. gamblerství) přiznaly jako příčinu problémů pouze 3 dlužníci.

V důsledku kterých skutečností Vám hrozí ztráta bydlení?

Rozborem otázky po vlastnictví nemovitosti bylo zjištěno, že 69 jedinců vlastní zadluženou nemovitost s rizikem jejího prodeje třetí osobě. Pouze 27 oslovených nemovitost nevlastní.

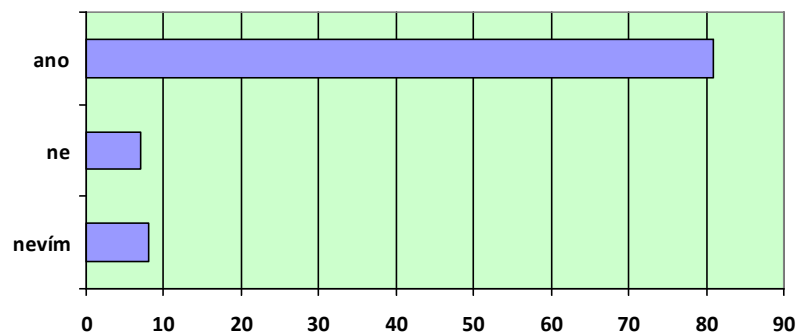
Ztráta bydlení hrozí v důsledku neuváženého nákupu nemovitosti, na jejíž splácení nemá finanční krytí 29 lidem.

Nemoc pak jako důvod hrozící ztráty bydlení udalo 31 lidí.

Nepřiměřeně vysoké náklady na opravu zakoupené nemovitosti činí problémy 5 respondentům. Ručení za závazky partnera (bývalého partnera) jsou důvodem pro podání insolvenčního návrhu u 22 osob.

Neprovádění odvodů na zdravotní a sociální pojištění uvádí 9 dotazovaných.

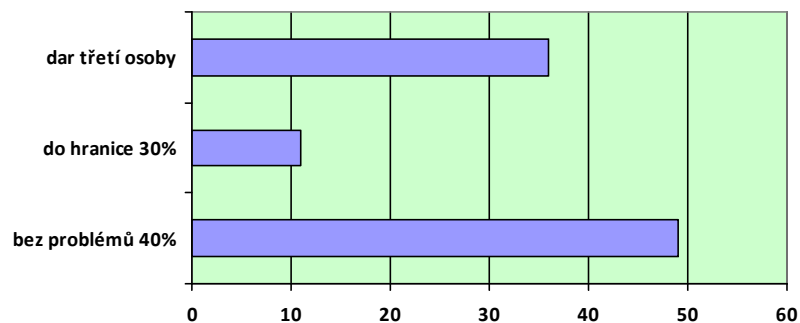
Máte záznam v rejstříku trestů týkající se trestných činů hospodářské povahy, spáchaných v posledních pěti letech?

Na otázku týkající se záznamu v rejstříku trestů ohledně trestných činů hospodářské povahy, spáchaných v posledních pěti letech, odpověděla záporně většina, tj. 81 dlužníků.

Zbývajících sedm tedy nesplňuje zákonem stanovenou podmínku, v důsledku čehož nemůže být jeho úpadek řešen oddlužením, ale pouze prohlášením konkursu.

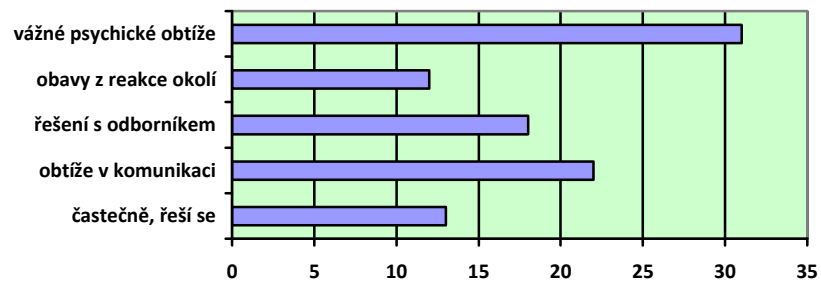
Jste schopni ze svého příjmu uspokojit alespoň 30% závazků svých nezajištěných věřitelů?

Celkem 49 jedinců je přesvědčeno o své schopnosti bez problémů uspokojit téměř 40% závazků nezajištěných věřitelů.

Pouze 11 oslovených splňuje zákonnou hranici 30% těsně, zbývajícím 36 jejich měsíční příjem nepostačuje k dosažení zákonem stanovené kvóty, a proto k návrhu přikládají darovací smlouvu, na základě níž se třetí osoba zavazuje po dobu trvání schváleného oddlužení k poskytování určitého finančního plnění.

Trápí Vás Vaše finanční situace?

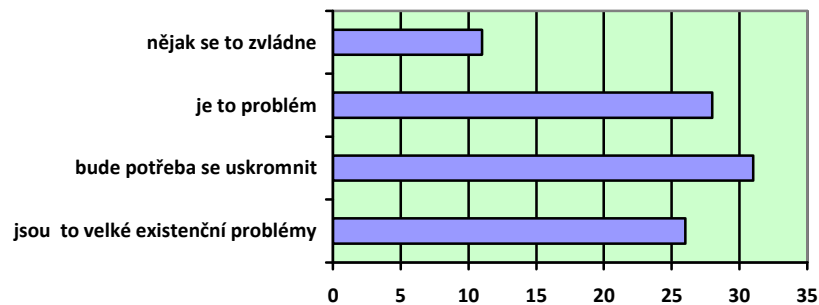
Dále z provedeného dotazování vyplynulo, že 13 respondentů vzniklou finanční situaci nepovažuje za obzvlášť problematickou.

Oslovených 22 dlužníků přiznává v komunikaci se svým okolím jisté obtíže, vážnost své situace si začínají uvědomovat.

Celkem 18 dotazovaných si uvědomuje nutnost odborné intervence, dvanáct jedinců přiznává částečné psychické problémy projevující se omezenou komunikací s okolím.

V provedeném vzorku se nachází 31 respondentů přiznávajících poruchy spánku, velké komunikační obtíže, projevující se např. při přebírání pošty, zvedání telefonů apod. Ze spisového materiálu Krajského soudu v Brně dále vyplývá, že řada dotazovaných řeší svou situaci užíváním psychofarmak.

Máte obavu, že povolení oddlužení bude mít vliv na sociální situaci Vaší rodiny?

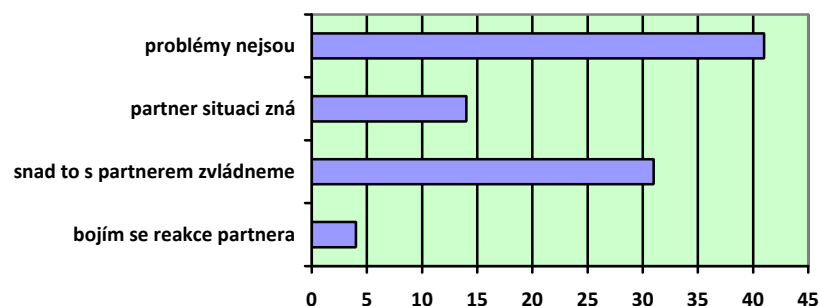

Na otázku, zda existuje obava, že povolení oddlužení bude mít vliv na sociální situaci rodiny, odpovědělo 11 dotázaných jednoznačně záporně, tedy 11 dotázaných z 96 se domnívá, že se vše zvládne. Dalších 28 se domnívá, že povolení oddlužení mít vliv na sociální situaci jejich rodiny spíše nebude.

Ve zkoumané skupině se nachází 31 dlužníků, kteří mají jisté obavy o nucené omezení v důsledku insolvenčního řízení.

Zbylých 26 dotazovaných trpí velkými obavami o další existenci celé rodiny.

Obáváte se, že v důsledku insolvenčního řízení bude ohroženo Vaše manželství (Váš vztah)?

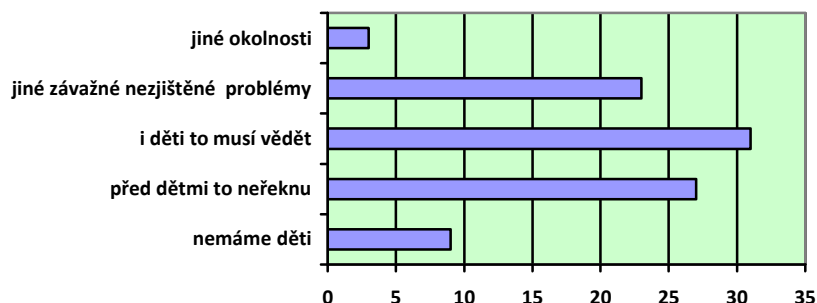
V odpovědi na otázku po obavách další existence partnerského vztahu odpovědělo 41 dlužníků jednoznačně záporně - tedy, že obavu naprosto nepocítují, neboť návrh podávají společně. Odpověď ve smyslu, spíše ne, neboť partner je se situací obeznámen a připraven se na ní finančně podílet, zvolilo 14 dotázaných.

Oslovených 31 respondentů přiznalo jisté obavy o budoucnost vztahu a 4 z celkového

počtu pak uvedli vážné obavy související s malou obeznameností manžela (partnera) s průběhem a důsledky celého insolvenčního řízení.

Ze získaných materiálů rovněž vyplývá, že jedna dlužnice manželův podpis na návrhu dokonce zfalšovala, neboť o jejích dlužích neměl povědomost a ona sama měla obavu, že by manželův souhlas nezískala. Tento příběh však měl bouřlivý průběh a ne právě pěkný konec, neboť manžel podal návrh na rozvod manželství, svěřeni dětí do péče a současně trestní oznámení pro podvod.

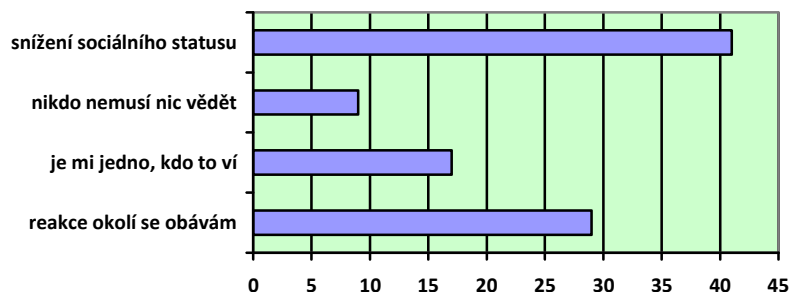
Pokud Vám bude oddlužení soudem povoleno, seznámíte s tím své děti?

Na dotaz, zda seznámíte s případným povolením oddlužením své děti, uvedlo 9 dotázaných, že děti nemá, 27 respondentů pak tuto možnost vylučuje z důvodu studu.

Ochotu hovořit s dětmi o způsobu řešení své finanční situace přiznalo 31 respondentů, přičemž 65 z celkových 96 dlužníků ze zkoumaného vzorku bude po dobu trvání oddlužení (tedy 5 let), pravidelným příjemcem měsíčního daru od svých dětí. Ostatní udávají jiné nezjištěné problémy a okolnosti.

Máte obavu, že v důsledku řešení Vaší finanční situace oddlužením bude snížen Váš sociální status?

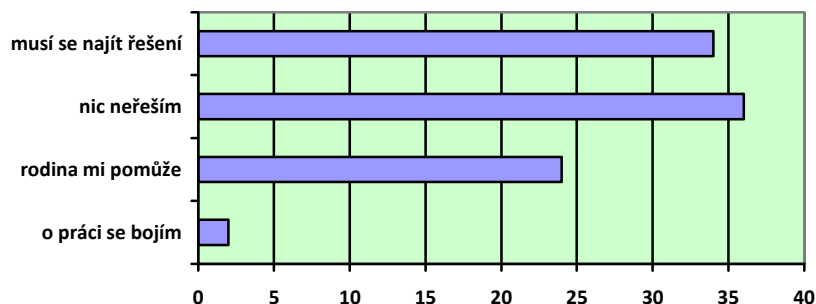

Na dotaz po možném snížení sociálního statusu v důsledku oddlužení odpovědělo 41 respondentů, že takovou obavu nesdílí, neboť problémy s dluhy má většina jejich přátel.

Pouze 9 dotazovaných ze vzorku o této své složité finanční situaci nehodlá nikde hovořit, 17 respondentů má za to, že opravdovým přátelům tato situace nevádí, přičemž názory ostatních nejsou pro ně důležité.

Celkem 29 dlužníků pak přiznává z reakce svého okolí vážné obavy.

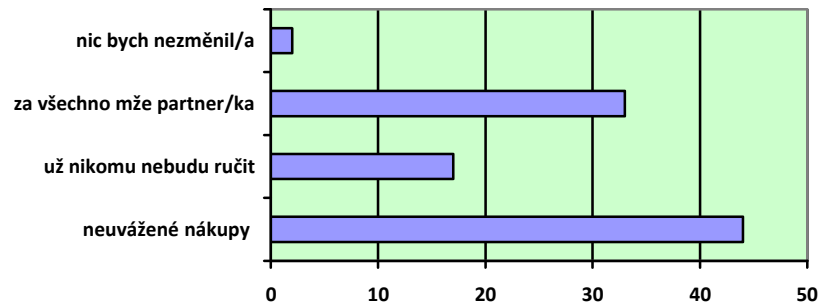
Bojíte se, že v důsledku ztráty zaměstnání nebudete v pěti letech schopni splnit podmínky oddlužení?

K dotazu týkajícímu se obavy o ztrátu zaměstnání a následného nesplnění podmínek oddlužení uvedli pouze 2 dotázaní, že tuto nepocítují, 24 dlužníků věří, že jim v případě těchto potíží se splátkami pomůže rodina, 36 respondentů pak strach přiznává, avšak snaží se o celém problému nepřemýšlet.

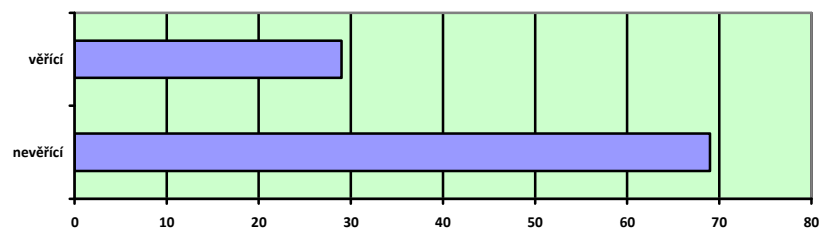
Vážné obavy a současně nutnost okamžitého řešení finanční situace následně přiznalo 34 dotazovaných.

Analýza otázky po možné změně některého z životních rozhodnutí:

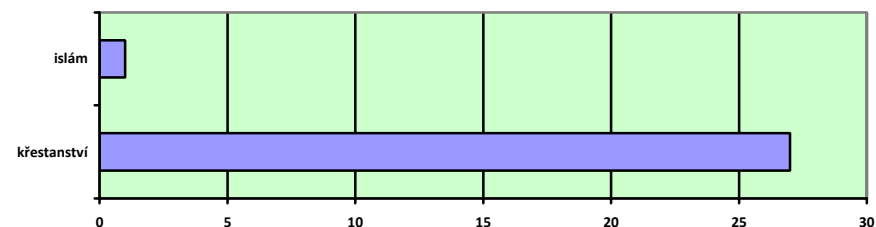

Pouze dva z celkového počtu dotazovaných by zpětně ve svém životě nezměnili vůbec nic, 33 respondentů viní ze svých problémů manžela, partnera – čili jejich změněné rozhodnutí by nyní znělo ve smyslu „nevdávat se/neženit“, 17 dlužníků by již nikdy nikomu neručilo na půjčku a přehodnocení svých skutečných potřeb a současně více rozvážnosti při uzavírání půjček přiznává celkem 44 dlužníků.

Jste věřící?

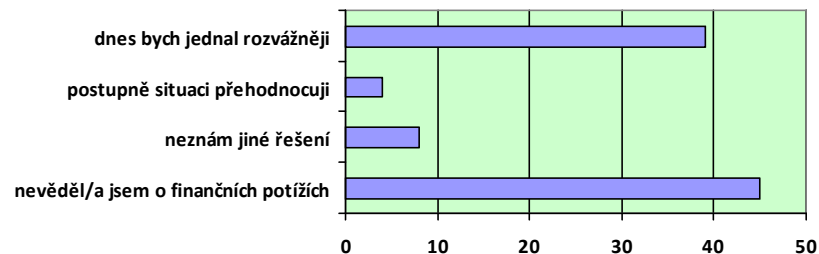
Ke kterému náboženství se hlásíte ?

Z provedeného šetření nadále vyplývá, že ve zkoumaném vzorku se nachází 28 věřících (tedy cca 29%) a 69 ateistů (cca 71%) z celkového počtu, přičemž 27 se hlásí

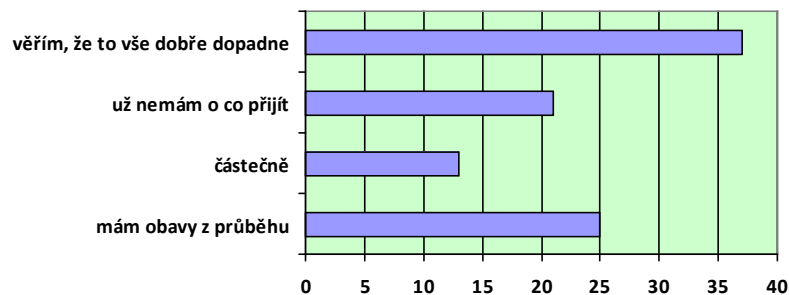
ke křesťanství a 1 k islámu. Jiné náboženství neudal nikdo.

Domníváte se, že jste Vašemu předlužení mohl/a zabránit?

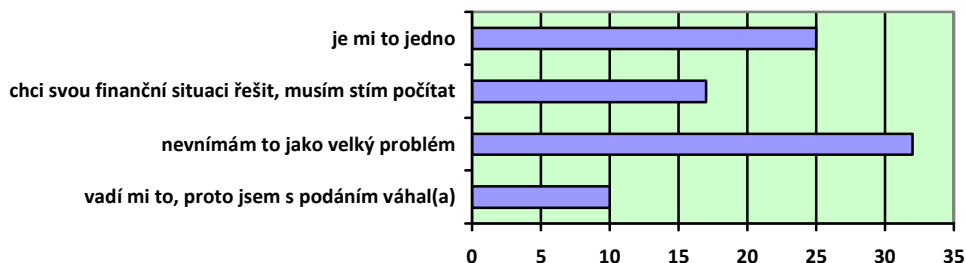
Z odpovědí respondentů v otázce možného zabránění předlužení jich 45 udává nevědomost své skutečné finanční situace, 4 postupně svůj názor na takovou možnost přehodnocuje, 8 dotázaných jiné řešení své situace nevidí a 39 přiznává, že by dnes jednalo rozvážněji.

Máte strach z budoucnosti?

Ze získaného materiálu dále vyplývá optimismus 58 respondentů, přičemž 37 z nich je přesvědčeno, že vše dobře dopadne a 21 nepociťuje z budoucnosti žádnou obavu, neboť nemají o co přijít. Částečnou obavu z nadcházejícího období přiznává 13 dlužníků a 25 se jich velmi obává toho, jak bude vše probíhat.

Vadí Vám, že velké množství Vašich osobních údajů bude zveřejněno ve veřejně přístupném insolvenčním rejstříku?

Pouze 10 žadatelů o oddlužení vnímá jako velký problém zveřejnění celé jeho finanční situace ve veřejném registru, 32 z nich to jako velký problém nevnímá. Sedmnáct z nich chápe, že pokud chce svou finanční situaci nějakým způsobem vyřešit, musí se s touto eventualitou smířit, pro pětadvacet jedinců pak tato skutečnost nepředstavuje vůbec žádný problém. Poměrnou lehkovážnost připisují jednak povahovým rysům konkrétních jedinců, která se projevila již dříve, když bez velkého rozmyslu podepisovali jednu úvěrovou smlouvu za druhou a dále pak tomu, že v podstatě nemají konkrétní představu o průběhu takového řízení.

6.4 Rozbor empirické části

Z analýzy získaných dat vyplývají následující zjištění:

Z devadesáti šesti zajištěných respondentů jich pouze čtrnáct uvedlo, že jednoho z rodičů (konkrétně otce), buď vůbec neznají, nebo jej vídali pouze sporadicky. Mají výhradně nevlastní, tedy polorodé sourozence, přičemž nedostatek financí provází jejich život více méně již od, kdy půjčky na vybavení domácnosti, na dovolenou i vánoční dárky, byly zcela běžné. Proto jim samotným uzavírání jakýchkoliv půjček nečiní problémy.

Osmdesát dva dotazovaných vypovědělo, že pocházejí z uspořádané, úplné rodiny, do finančních problémů se dostali vinou expartnera (gamblera, alkoholika nebo narkomana),

který je k uzavírání neuvážených půjček více méně přinutit pod pohrůzkou násilí, přičemž jejich předchozí život byl po finanční stránce spíše nadprůměrný. Čtrnáct respondentů pak vypovědělo, že k veškerým dluhům přišli zcela nevině a nevědomky, a to buď dědictvím po rodičích nebo z titulu ručení na půjčku příbuzným nebo kamarádům, přičemž všichni pocházejí z úplných rodin s dobrým ekonomickým zázemím.

Pouze sedmnáct respondentů pak vypovědělo, že v době uzavírání úvěrů konkrétní zboží nutně nepotřebovali, a to zejména v případě zboží spotřebního (sušička, DVD přehrávač, autorádio, mobilní telefon), se jednalo se spíše o rozhodnutí spontánní, kdy dlužníci ovlivněni svým okolím, případně snahou udělat si radost v jinak složité životní situaci, úvěrovou smlouvu podepsali. Značný podíl na celé situaci má rovněž neustálé zasílání propagačních letáků, kreditních karet včetně PIN – kódů, vstřícné telefonáty ze strany společností poskytujících úvěry a v neposlední řadě rovněž reklama v televizi v hlavním vysílacím čase. v celé situaci hrála významnou roli snaha tzv. si přilepšit v situaci, kdy partner nepřispíval z nějakého důvodu na chod domácnosti žádnou částkou, případně se jednalo o touhu samoživitelek o přilepšení.

Z analýzy získaných dat vyplývají následující zjištění:

Na základě dat získaných ze strany dlužníků a jejich zhodnocením (viz výše) je možno uzavřít, že do finančních problémů se dostává mnohem méně jednotlivců pocházejících z rozvrácených rodin, nežli jednotlivců, kteří se s podobným problémem nikdy neseskali.

Pouze 14 respondentů (tedy cca 14,58%) ze zkoumaného vzorku totiž udává původ v rozvrácené rodině s finančními problémy, kde půjčky byly běžným denním artiklem, ostatních 82 respondentů (85,42%) pochází z uspořádaného rodinného prostředí bez finančních problémů.

Výsledky výzkumu dále ukazují, že matky s dítětem žijící osaměle bez partnera se do složité finanční situace dostávají častěji, nežli matky s dítětem žijící společně s partnerem, neboť šedesát sedm respondentů (tedy cca 69%) udává osamělý život pouze s dětmi. Tato skutečnost je evidentní, zapříčiněna je absencí partnerova platu, neboť stanovené výživné nemůže jeho příjem v žádném případě nahradit. Často se tak stává, že samoživitelky musejí vedle svého nepříznivého osudu citového čelit rovněž nepříznivému osudu finančnímu.

Na základě získaných dat z výzkumu dále vyplynulo, že finanční situaci řeší formou oddlužení spíše příslušníci mladší a střední generace, nežli senioři, neboť ve výzkumném vzorku se nachází pouze 9 mužů a 12 žen nad věkovou hranicí 50 let, což představuje cca pouhých 21 % z celku. Tento závěr připisuji větší zodpovědnosti starší generace při hospodaření s majetkem a penězi.

Konečně se z výsledků výzkumu nepotvrdilo, že do vážných finančních problémů by se dostávali častěji jedinci se základním vzděláním nežli jedinci se vzděláním vyšším, neboť pouze sedm respondentů má nedokončené a devatenáct dokončené základní vzdělání, což představuje pouze 27%. Z uvedeného vyplývá, že otázka tzv. „finanční gramotnosti“ nesouvisí nikterak s otázkou inteligence, nerozvážně si berou půjčky jedinci napříč „vzdělávací soustavou“, přičemž platí – jak bylo uvedeno shora – vzdělání člověka před lehkovážností neuchrání.

Dále pak výzkum poukázal na skutečnost, že zboží pořizované na úvěr jedinci nutně nepotřebují, neboť pouze sedmnáct (tedy cca 17%) dotazovaných vypovědělo, že v době uzavírání úvěrů konkrétní zboží nutně potřebovalo.

6.5 Celkové vyhodnocení výzkumu

Před započítáním šetření mne příjemně překvapila vstřícnost dotazovaných k vyplnění dotazníků i jejich ochota vyjadřovat se k problematice uzavírání půjček, vzhledem ke své finanční a sociální situaci.

Dotazníky byly uloženy v soudní kanceláři, kde si je zájemci mohli vyzvednout a vyplněné vrátit zpět. Vzhledem k tomu, že velké procento žadatelů o oddlužení má po podání návrhu, případně po doručení výzvy k doplnění návrhu celou řadu dotazů, což chodí řešit osobně do kanceláře, nebyl s distribucí dotazníků žádný problém. Rovněž pak nikdo z nich, zřejmě veden důvěrou v autoritu justice, nepochyboval o naprosté anonymitě celého výzkumu. Většina jedinců byla dokonce ochotna dotazníky podepsat, k čemuž však nakonec nedošlo.

Návratnost byla ve výsledku cca 87%, což považuji za velice dobrý výsledek, zbylých

13% nevrácených dotazníků pak připisují skutečnosti, že někteří respondenti svůj tzv. „boj za oddlužení“ z různých důvodů jednoduše vzdali a k řadě položených otázek tak neměli aktuálně co vypovědět.

Vyjadřovat se problematice insolvence znamená snažit se pomoci zadluženým spoluobčanům, kteří pomoc potřebují. Při zamyšlení se nad celou problematikou, docházím k závěru, že se ve skutečnosti jedná o jeden z důležitých úkolů sociální pedagogiky.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se zabývala insolvenčními řízeními občanů a následným insolvenčním řízením jako jeho sociálními příčinami a důsledky. Předluženost občanů není izolovaným odvětvím, ale významově je spojena rovněž např. s legislativou a školstvím. V práci byla rovněž vymezena teoretická rovina celé problematiky. Diplomová práce byla rozdělena do části teoretické a empirické. V teoretické části jsem se zaměřila na vymezení základních pojmů a dále pak na procesní postup soudu dle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení („IZ“). V empirické části diplomové práce jsem pomocí dotazníků, kazuistik a jejich následným rozbořem rozpoznávala i sociální okolnosti, které jednotlivé dlužníky přiměly k nutnosti řešit svou majetkovou situaci právě oddlužením. Dále se v této empirické části věnuji možným příčinám, které občany k těmto tzv. „rychlým půjčkám“ vedou a rovněž úskalím souvisejícím s dopady na děti a rodinu.

Zjištění sociálních symptomů je nutné pro vymezení možností řešení a zabránění dalšího nárůstu zadlužování obyvatelstva. Jak již bylo uvedeno shora, je problém tzv. „rychlých půjček“ problémem celého spektra obyvatelstva, a to bez rozdílu vzdělání, věku a náboženského vyznání. K nápravě tohoto stavu by mohlo přispět finanční vzdělávání na veškerých stupních vzdělávacího procesu – od škol mateřských přes základní až ke středním školám, učilištím a školám vysokým. Součástí vzdělávání by mělo být neustálé zvyšování kvalifikace pedagogů, kteří by měli u svých žáků rozvíjet principy tzv. „zdravého zacházení s penězi“ a vyrovnaného hospodaření domácnosti – nejlépe měrou přiměřenou věku a rozumové vyspělosti v rámci jednotlivých vzdělávacích programů. Když člověk něco strašně chce, měl by to aspoň na chvíli odložit, sednout si a uvažovat. Ono opravdu mnohdy stačí jen se zamyslet a pochopit, že reklama je reklama a realita může být jiná.⁸¹

Další skupinou by měli být studenti oborů, kteří se budou věnovat problematice

⁸¹ www.idnes.cz dne 9. 11. 2012

zadlužování (sociální pracovníci, právníci, sociologové a psychologové), kteří by měli v budoucnosti poskytovat kvalitní a dostačující profesionální rady a pomoc. Vzdělávací aktivity by dále měly být zaměřeny na skupiny takové obyvatel, které není možno dostatečně v rámci vzdělávacího systému podchytit, a kterým hrozí v důsledku předlužení sociální vyloučení (příslušníci některých etnických menšin, občané s nižším vzděláním nebo pocházející ze špatných sociálních poměrů, osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody). Podstatnou nezastupitelnou roli představuje rovněž neziskový sektor. Nezbytností je také samozřejmě vzdělávání stávajících pracovníků v sociální oblasti – tedy např. v azylových domech, domech „na půli cesty“, kurátorů pro dospělé, děti i mládež, zaměstnanců chráněných dílen, personálu domovů pro seniory atd., kteří by měli být natolik vzdělaní, aby byli schopni poskytnout kvalifikované informace a pomoc v krizových situacích. Nezbytností takového systému je dobrý informační servis, na který je možno klienty odkázat a kde se jim také dostane skutečně odborné - v první fázi bezplatné - pomoci.

Pokud jde o legislativní rovinu, pak se v první řadě domnívám, že chybí Zákon o lichvě, který by tento institut vymezil. Dokud totiž nebudou limity lichvy jednoznačně stanoveny, nemá smysl doufat v jakékoliv zlepšení situace.

Můj další návrh řešení vyznívá v tom smyslu, že by se soudy měly důsledněji věnovat příčinám vedoucím jednotlivé dlužníky k braní půjček a nepovolovat oddlužení tzv. „každému žadateli“, který - veden od samého počátku evidentně „úmyslem ne právě čistým“ - bere na sebe jednu půjčku za druhou s vidinou, že následně vrátí jen její poměrnou zanedbatelnou část. v případě takovýchto návrhů by mělo být oddlužení plněním splátkového kalendáře zamítnuto a na majetek dlužníka okamžitě prohlášen konkurs. Pokud totiž soudy nebudou tento tzv. „nepoctivý záměr“ zkoumat a oddlužení bude poměrně benevolentně povolováno, vyšplhá se procentuelní podíl občanů, jimž bude oddlužení plněním splátkového kalendáře povoleno, do nepředstavitelných výšin. Tato skutečnost může mít pochopitelně za následek krachy dalších společností, kterým se z poskytnuté částky bude navracet pouze zlomek jejich prostředků.

V případě tzv. „věřitelských insolvenčních návrhů“ vidím možné řešení jednoznačně ve stanovení poplatkové povinnosti věřiteli podávajícímu insolvenční návrh. Senáty Krajských soudů jsou návrhy na osobní bankrot zahlcené, kdy při počtu 14 senátů specializujících se na problematiku insolvence, jsou tyto nuceny zpracovat ročně celkem

až cca 32.000 návrhů. V případě, že by těmto věřitelům (s výjimkou zaměstnanců) byla insolvenčním zákonem poplatková povinnost stanovena, počet věřitelských návrhů by tím jistě výrazně klesl. Určité řešení se nyní nabízí v podobě institutu tzv. „zjevné bezdůvodnosti“, upravené novelou insolvenčního zákona č. 334/2012 Sb., konkrétně v § 128a IZ, který říká, že insolvenční návrh podaný věřitelem insolvenční soud odmítne také tehdy, je-li zjevně bezdůvodný; přičemž v rozhodnutí, jímž odmítá insolvenční návrh pro zjevnou bezdůvodnost, může insolvenčnímu navrhovateli uložit za jeho podání pořádkovou pokutu určenou do výše 50. 000,- Kč, a to se zřetelem ke všem okolnostem věci. Protože tato úprava je účinná v současné době prozatím ve stádiu legislativního procesu, je tzv. „hudbou příštích měsíců“, jakým způsobem se osvědčí v praxi.

Pro sociální politiku státu je klíčové uvědomit si, že celkovým indikátorem zadlužení je mj. snížení životní úrovně obyvatel v důsledku snížení atraktivity země pro investory a populistická (či jinak neúsporná) politika. Pokud křivka povolených oddlužení bude v důsledku vyhovění návrhu každého žadatele narůstat dosavadním tempem a věřitelé (včetně státních orgánů), budou uspokojováni pouze poměrně, povede tato situace k hromadnému předlužení těchto dalších subjektů a k ještě většímu prohloubení finanční krize ze zadlužení.

Další opatření tak vidím v eliminaci počtu půjček a úvěrů pro jednotlivé dlužníky zaznamenané v centrálním registru dlužníků.

Pokud jde o možnost zásahu státu, pak se domnívám, že průzkum finanční gramotnosti sice ukázal určitý zájem státu na uvedené problematice, odhalil však rovněž obrovské mezery občanů ve finanční vzdělanosti, která se bolestivě střetává s agresivní reklamou. Dalším přínosným zásahem státu týkající se uvedené problematiky v průběhu loňského roku, byla novela zákona o rozhodčích doložkách, která by měla tento nešvar ze smluv o spotřebitelském úvěru zcela vymýtit.

V současnosti u nás absentuje dostatečný zdroj informací pro lidi chystající se uzavřít úvěrovou smlouvu. Pro jednotlivce je značně komplikované nezávisle porovnat jednotlivé subjekty nabízející úvěry. Chybí obecná informovanost o nástrahách vyskytujících se na finančním trhu v České republice. Především stát - ale nejen ten - například rovněž neziskové obecně prospěšné organizace, by měly věnovat pozornost informovanosti občanů o aktuální situaci na trhu financí, a to buď formou pořádání seminářů či informačních kampaní a veřejné osvěty. Základem celého systému finanční pomoci by

měla být fungující síť dluhového poradenství, kde by se odborníci zabývali pouze uvedeným problémem. Tito specializovaní dluhový poradci by měli znát metody a principy sociální práce a měli by rovněž disponovat určitými znalostmi v oboru práva a psychologie. Vyšší informovanost lze zajistit jednak formou poradenství prostřednictvím terénních sociálních pracovníků, kurátorů, pracovníků nestátních neziskových organizací (např. občanských poraden, SPES o.s. atd.), asistentů Policie České republiky pro práci v sociálně vyloučených komunitách, dále pomocí osvěty - tedy rozhlasových a televizních pořadů, besed adresnou formou (vytvořením samostatného materiálu – letáků, poněvadž denní tisk cílová klientela obvykle z různých důvodů nečte) a také přednášek pro studenty a dalších činností, např. práce s tzv. „opinion makery“ cílové skupiny.

Řešení by se měly snažit nalézt také konkrétní firmy, mající stále více zadlužených zaměstnanců, kteří se v úvěrových tricích nevyznají. Není namístě čekat, až lidé sami dostanou rozum, nebudou si brát půjčky od vyřídůchů, ani až se budou rodit sami skvělí etičtí lidé, ale je vhodné, aby je iniciativně vedli a sami si je vyškolili. Současně s tím mohou stanovit etická pravidla říkající, jak se chovat k sobě navzájem i vůči zákazníkům.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BĚLOHLÁVEK, A. J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo, Komentář*. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2007, 1588 s., ISBN 978-80-7179-591-9
- ĎURICA, HUSÁR, *Spríevodca konkurzným právom*, Ministerstvo spravodlivosti SR, 2. vydanie. Bratislava: 2010, 137 s.
- HORA, V. *Řády konkursní, vyrovnací a odpůrcí*. Praha: Československý kompas, 1931. 446 s.
- HORÁK, P. *Diplomová práce na téma Právní institut konkursu a jeho stávající právní úprava v právním řádu České republiky*. Brno: 2006, 92 s.
- HERCHEN, A. *Das Übereinkommen über Insolvenzverfahren der Mitgliedstaaten der Europäischen Union vom 23. 11. 1995 : Eine Analyse zentraler Fragen des Internationalen Insolvenzrechts unter besonderer Berücksichtigung dinglicher Sicherungsrechte*, Würzburg, 2000. 152 s.
- JAKUBÍK, P. *Zadlužených přibývá*. Ekonom, 2008, roč. 52, 50 s.
- KAŠPAROVSKÁ, V. *Banky a komerční obchody*. 1. vydání. Kravaře: Marreal servis, s.r.o., 2010, 171 s., ISBN 978-80-254-6779-4.
- KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2007. 1056 s., ISBN 9788071795957.
- KOZÁK, J., BUDÍN, P., DADAM, A., PACHL, L. *Insolvenční zákon a předpisy související*. Praha : ASPI, a.s., 2008, 903 s., ISBN 978-80-7357-375-1.
- KOZEL, R. *Problémy konkursního řízení a jejich řešení*. Praha: LINDE Praha, a.s. 2001, 337 s. ISBN 80-7201-290-8.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha : Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KRČMÁŘ, Z. *Zákon o konkursu a vyrovnání ve znění zákona č. 105/200Sb., s poznámkami a judikaturou*. Praha: IFEC s.r.o., 2000. 295 s., ISBN 80-86412-6.
- LEIBLE, S., et STAUDINGER, A. *Die europäische Verordnung über Insolvenzverfahren.*, KTS, 2000. 533s.

- MARŠÍKOVÁ, J. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele*. Praha: LINDE Praha, a.s., 2009. 400 s. ISBN 978-80-7201-780-5.
- MÜHLPACHR, P. a kol., *Sociální pedagogika II*. Brno: Bonny Press, 2011. 251 s.
- PETERKOVÁ, J., JIRÁNEK P. *Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatel*. Praha: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 2010. 53 s.
- SMRČKA, L. *Rodinné finance, Ekonomická krize a krach optimismu*. Praha : Beck, 2010. 538 s. ISBN 978807400-199-4.
- SCHELLEOVÁ, I. *Insolvenční zákon, poznámky, prováděcí předpisy, související předpisy*. Praha : Eurounion, 2006. ISBN 80 –7317–054-X.
- SCHELLEOVÁ, I. *Konkursní a vyrovnací řízení*. Brno: IURIDICA BRUNENSIA, 1995, 336 s. ISBN 80-85964-01-5.
- SYROVÁTKOVÁ, Š. a kol. *Dluhová problematika*. dodatek k 1. vydání Praha: Člověk v tísní o. p. s., 2008. 107 s. ISBN 978-80-86961-28-6.
- SPURNÝ, N. *Nestačí jen vyplnit formulář: Soudy od Nového roku povolily kvůli formálním chybám jen stovku osobních bankrotů*. Ekonom, 2008. roč. 52, č. 13, s. 70-71
- TKADLECOVÁ, S. *Bakalářská práce, IMS, Brno: 2010, Konkurs a insolvence - Sociální aspekty*. 100 s.
- TKADLECOVÁ, S. *Seminární práce z mezinárodního práva na téma evropské úpadkové právo a insolvenční řízení*. Brno: IMS, listopad 2011.
- TOMÁNEK, M., *Diplomová práce na téma Insolvenční návrh, jeho projednání a rozhodnutí o něm.*, str. 12, Brno : Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2008.
- VOZKA, J. *Konkursní, vyrovnací a odpůrčí řády*. Praha : Linhart a Pekárek, 1931, 744 s.
- ZELENKA, J. MARŠÍKOVÁ J. *Zákon o konkursu a vyrovnání – Komentář*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání Praha : LINDE Praha, a.s., 2002, 1169 s., ISBN 80-7201-323-8.

Zákony:

- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

Související předpisy:

- Vyhláška č. 311, o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona
- Vyhláška č. 312, o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců, Vyhláška č. 313, o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů Vyhláška č. 314, o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců
- Vyhláška č. 315, kterou se mění vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Internetové zdroje:

- Webové stránky www.aktualne.cz dne 25. 5. 2012
- Webové stránky www.atlas.cz dne 17. 3. 2013
- Webové stránky www.dumfinanci.cz dne 7. 10.2012
- Webové stránky www.dspace.upce.cz dne 10. 1. 2013
- Webové stránky e-insolvence.cz dne 12. 6. 2012
- Webové stránky www.epravo.cz dne 19. 7. 2012
- Webové stránky www.ecb.europa.eu dne 11. 10. 2012
- Webové stránky www.forint.cz dne 29. 10. 2012

- Webové stránky www.google. Překladač. cz dne 30. 10. 2012
- Webové stránky www.homecredit.cz dne 24. 11. 2012
- Webové stránky www.insolvencni-zakon.cz/oddluzeni dne 1. 10. 2012
- Webové stránky www.indra-sebesta.cz/oddluzeni dne 10. 10. 2012
- Webové stránky www.jurdis.cz dne 18. 11. 2012
- Webové stránky www.komora.wz.cz dne 19. 11. 2012
- Webové stránky www.kenseivos.cz dne 21. 11. 2012
- Webové stránky www.konkursni-noviny.cz dne 22. 11. 2012
- Webové stránky www.kraj-jihocesky.cz dne 10. 11. 2012
- Webové stránky www.kr-vysocina.cz dne 30. 11. 2012
- Webové stránky www.kvety.cz, vydání č. 42, dne 28. 10. 2012
- Webové stránky [www. mcibohemia.cz](http://www.mcibohemia.cz) dne 20. 11. 2012
- Webové stránky www.měšec.cz dne 5. 2. 2013
- Webové stránky www.mujvztah.cz dne 30. 6. 2012
- Webové stránky www.mesec.cz/specialy/oddluzeni/myty-o-oddluzeni/dne 5.12. 2012
- Webové stránky www.mvcr.cz dne 17. 5. 2012
- Webové stránky www.novinky.cz dne 15. 9. 2012
- Webové stránky www.oddluzeni.rychlesnadno.cz dne 11. 6. 2012
- Webové stránky [www.orfeus-cr. cz](http://www.orfeus-cr.cz) dne 14. 12. 2012
- Webové stránky www.patentovakancelar.cz dne 12. 12. 2012
- Webové stránky www.premiakartacp.cz dne 25. 11. 2012
- Webové stránky www.profit.cz dne 16. 7. 2010
- Webové stránky [www. referaty. atlas. sk](http://www.referaty.atlas.sk) dne 10. 9. 2012

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

InsZ	Insolvenční zákon
SPES	Sdružení ochrany spotřebitelů
odst.	Odstavec
SJM	Společné jmění manželů
VSOL	Vrchní soud v Olomouci
ES	Evropské společenství
SKF	Německá katolická charita
tj.	to je
Sb.	Sbírka zákonů
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
vč.	včetně
např.	například

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Osobní bankroty	51
Obr. 2 Úvěry poskytnuté domácnostem v Kč	52
Obr. 3 Způsob nakládání Čechů s úvěrovými smlouvami	54
Obr. 4 Neúměrně dlouhé smlouvy	56
Obr. 5 Procentuelní nápadu na Krajských soudech v roce 2012	58
Obr. 6 Vývoj situace v agendě insolvenčních správců	59
Obr. 7 Problematika rozhodčí doložky	60

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Srovnání poskytovatelů půjček.....	62
Tab. 2 Rozbor odpovědí na otázku po důsledcích finančních obtíží.....	78
Tab. 3 Rozbor odpovědí na otázku hrozby ztráty bydlení	79
Tab. 4 Rozbor odpovědí na otázku záznamu v rejstříku trestů	80
Tab. 5 Rozbor odpovědí na otázku schopnosti uspokojení závazků	80
Tab. 6 Rozbor odpovědí na otázku starostí s finanční situací dlužníků	81
Tab. 7 Rozbor odpovědí na otázku obav o sociální situaci rodiny	82
Tab. 8 Rozbor odpovědí na otázku příp. ohrožení vztahu	82
Tab. 9 Rozbor odpovědí na otázku příp. seznámení dětí s oddlužením	83
Tab. 10 Rozbor odpovědí na otázku obavy o další vývoj	84
Tab. 11 Rozbor odpovědí na otázku obavy o ztrátu zaměstnání	84
Tab. 12 Rozbor odpovědí na otázku po změně životního rozhodnutí	85
Tab. 13 Rozbor odpovědí na otázku náboženské víry	85
Tab. 14 Rozbor odpovědí na otázku volby náboženství	86
Tab. 15 Rozbor odpovědí na otázku možného zabránění finanční situaci	86
Tab. 16 Rozbor odpovědí na otázku obavy z budoucnosti	87
Tab. 16 Rozbor odpovědí na otázku zpřístupnění Vašich osobních údajů	87

SEZNAM PŘÍLOH

- PI: Dotazník
PII: Kazuistiky

Příloha PI: Dotazník

Dobrý den,

Ráda bych Vás požádala o zodpovězení následujících otázek. Vámi uvedené osobní údaje budou použity pouze pro účely zpracování mé diplomové práce a nebudou žádným způsobem dále rozšiřovány.

S pozdravem Světlana Tkadlecová

Vyplňte prosím odpovídající údaje:

Pohlaví: 1) muž 2) žena

Věk:.....

Nejvyšší ukončené vzdělání:

- a) nedokončené základní vzdělání
- b) dokončené základní vzdělání
- c) střední vzdělání bez maturity
- d) střední vzdělání s maturitou
- e) vysokoškolské vzdělání

Rodinný stav:

- a) svobodný/á
- b) ženatý/vdaná
- c) žiji v partnerském svazku jako bych byl/a ženatý/vdaná
- d) žiji odděleně
- e) rozvedený/á
- f) ovdovělý/á

Máte děti?

- a) ano
- b) ne

Pokud ano, uveďte počet dětí, které vyživujete

.....

Jakým způsobem jste se dostal (a) do finančních potíží?

- a) neuváženými nákupy spotřební elektroniky a domácích spotřebičů
- b) dluhy příbuzných, kamarádů

- c) dědictvím
 - d) snaha o zvýšení životní úrovně
 - e) nákup dovolené
 - f) ztráta zaměstnání
 - g) jiné okolnosti (specifikujte)
-

Vlastníte nemovitost?

- a) ano
- b) ne

V důsledku kterých skutečností Vám hrozí ztráta bydlení?

- a) nákupu nemovitosti, na jejíž splácení nemám finanční krytí
 - b) nemoci
 - c) nepřiměřeně vysokých nákladů na opravu zakoupené nemovitosti
 - d) ručení za závazky partnera (bývalého partnera)
 - e) dluhů na zdravotním a sociálním pojištění
 - f) jiné – popište:
-

Máte záznam v rejstříku trestů týkající se trestných činů hospodářské povahy, spáchaných v posledních pěti letech?

- a) ano
- b) ne

Jste schopni ze svého příjmu uspokojit alespoň 30% závazků svých nezajištěných věřitelů?

- a) ano, ze svého příjmu jsem schopen uspokojit téměř cca 40% svých závazků
- b) ano, ze svého příjmu jsem schopen uspokojit maximálně 31% svých závazků
- c) ne, musím požádat příbuzné (kamarády) o poskytnutí daru

Trápí Vás současná nepříznivá finanční situace?

- a) částečně, avšak žádná situace není neřešitelná
- b) ano, začínám mít obtíže v komunikaci se svým okolím
- c) ano, zjistil jsem, že bez odborné pomoci své finanční obtíže nevyřeším
- d) ano, z obavy z reakce svého okolí jsem se uzavřel/a do sebe
- e) mám vážné psychické potíže, nemohu v noci spát, bojím se zvednout telefon

Máte obavu, že povolení oddlužení bude mít vliv na sociální situaci Vaší rodiny?

- a) ne, domnívám se, že se vše nějak zvládne
- b) spíše ne
- c) spíše ano, mám jisté obavy, že se budeme muset omezit
- d) ano, velmi se obávám, zda s penězi, které mi zůstanou na živobytí, budu schopna (schopen) hospodařit

Obáváte se, že v důsledku insolvenčního řízení bude ohroženo Vaše manželství (Váš vztah)?

- a) ne, o oddlužení žádáme společně s manželem/kou, partnerem/kou
- b) spíše ne, manžel/ka (partner/ka) o celé situaci ví, je připraven/a mne finančně podpořit
- c) ano obávám se manžel/ka (partner/ka) o situaci ví, avšak s tímto řešením nesouhlasí
- d) velmi se obávám, neboť manžel/ka (partner/ka) nezná přesnou výši mých dluhů, ani možné důsledky oddlužení

Pokud Vám bude oddlužení soudem povoleno, seznámíte s tím své děti ?

- a) nemám děti
- b) ne, za svou situaci se stydím a nechci, aby o tom děti někde hovořily
- c) ano, mé děti jsou dospělé a tento způsob řešení mé finanční situace podporují
- d) mé děti jsou s mým záměrem obeznámeny a po dobu trvání oddlužení mi budou poskytovat měsíční finanční plnění, nutné pro dosažení 30% uspokojení nezajištěných věřitelů

Máte obavu, že v důsledku řešení Vaší finanční situace oddlužením bude snížen Váš sociální status?

- a) ne, dluhy má většina mých přátel
- b) ne, nehodlám o tom nikde hovořit
- c) opravdovým přátelům toto nevadí, ti ostatní mne nezajímají
- d) ano, mám vážné obavy z reakce okolí

Bojíte se, že v důsledku ztráty zaměstnání nebudete v pěti letech schopen splnit podmínky oddlužení?

- a) ne, pracuji ve státním sektoru, o zaměstnání se nebojím
- b) asi ne, když o práci přijdu, pomůže mi se splátkami rodina (přátelé)

- c) asi ano, ale snažím se na to nemyslet
- d) ano, bojím se, ale moji současnou finanční situaci je nutno nějakým způsobem řešit

Kdybyste mohl/a ve svém životě nějaké rozhodnutí změnit, které by to bylo?

- a) neměnil/a bych nic
- b) nevdávala bych se/neženil bych se, protože většinu mých problémů způsobil/a manžel/ka
- c) při uzavírání půjček bych pozorněji zvažoval/a, co skutečně nezbytně potřebuji
- d) nikdy bych už neručil/a nikomu na půjčku

Jste věřící?

- a) ano
- b) ne

Ke kterému náboženství se hlásíte?

- a) křesťanství
- b) islám
- c) buddhismus
- d) hinduismus
- e) jiné – uveďte:

Domníváte se, že jste Vašemu předlužení mohl/a zabránit?

- a) ne, nevěděl/a jsem tom, manžel/ka, partner/ka přede mnou vše tajil/a
- b) ne, byl/a jsem bez práce, neměli jsme, co jíst
- c) ano, s odstupem času nabývám dojmu, že spoustu věcí jsme nepotřebovali
- d) ano, dnes bych jednal/a rozvážněji

Máte strach z budoucnosti?

- a) ne, jsem optimista, tudíž věřím, že vše dobře dopadne
- b) ne, už prakticky nemám o co přijít
- c) ano, částečně
- d) ano, mám velké obavy z toho, jak bude vše probíhat

Vadí Vám, že velké množství Vašich osobních údajů bude zveřejněna ve veřejně přístupném insolvenčním rejstříku?

- a) ne, je mi to jedno
- b) ne, pokud chci svou finanční situaci vyřešit, musím s tím počítat
- c) ano, avšak nevnímám to jako velký problém
- d) ano, velmi mně to zasáhlo, proto jsem také s podáním návrhu otálel/a

Příloha P II: Kazuistiky

Příběh V. D.

Dlužnice V.D. (48 let) je rozvedená, pracuje jako prodavačka s měsíčním příjmem 12.500,- Kč má dva syny ve věku 18 a 20 let, nemá prakticky žádný majetek s výjimkou běžného vybavení domácnosti, její dluhy jsou cca ve výši 509.753,- Kč. Do této situace se dostala díky bývalému manželovi, který nepracoval, pil a propadl gamblerství. Dlužnice o jeho dlužích nevěděla, protože bývalý manžel vybíral osobně poštovní schránku s veškerými upomínkami, o vážnosti celé situace se proto dozvěděla teprve až při návštěvě exekutora. Tehdy si půjčila od známého formou bezúročné půjčky, bohužel se začaly objevovat další dluhy, problém např. způsobilo rovněž bývalým manželem sjednané pojištění, které nebylo možno vypovědět, přičemž zde byly nasmlouvány velké finanční sankce za nedodržení podmínek. Bývalý manžel se chová naprosto nezodpovědně, způsobil zadlužení svých blízkých, vyživovací povinnost vůči synům si neplní, nachází se neznámo kde a veškeré závazky jsou vymáhány právě po paní V. D., která žije v hrůze, že nebude mít na nájem, nebude se tak moci o syny postarat a skončí bez přístřeší. Starší syn je zdravotně postižený, po úpravě sociálních dávek mu byl odebrán příspěvek na ústavní péči ve výši 3.900,- Kč v Brně na Kociánce. Proto je nyní dlužnice nucena také tuto položku hradit sama. Za situace, kdy druhý syn dosud studuje, není schopna svým závazkům dostát.

Příběh manželů H. S. a S. S.

Manželé (68 a 44 let) nemají žádného hodnotnějšího majetku s výjimkou jednopokojového bytu v panelovém domě v Napajedlech. Po celou dobu svého manželství (tedy cca 29 let) žijí pouze z půjček, neboť ani jednomu z nich finanční situace nedovolovala poříditi si potřebnou věc do domácnosti z jejich výplat (manžel navíc plnil značnou dobu vyživovací povinnost vůči třem dětem z prvního manželství). Později už pouze spláceli půjčku půjčkou. Když jejich společná dcera porodila v 17 letech dítě jako svobodná matka, nezbylo jim než jí finančně vypomáhat, proto si nasmlouvali další půjčky. V průběhu cca 6 let se dceři narodilo celkem 6 dětí, o něž se nebyla schopna starat, proto tři z nich mají v současné době v pěstounské péči a pobírají na ně dávky. Nejstarší vnučku měli v péči od narození, čtyři

roky vychovávají druhou vnučku, s níž je manželka na mateřské dovolené. Dceru stále finančně podporují, neboť žije na hranici bídy. Tím se dostali do finanční situace, kdy nejsou schopni plnit žádný ze svých závazků, které v současné době představují cca 200.000,- Kč.

Příběh Z. T.

Dlužnice Z. T. (39 let), je rozvedená, má celkem čtyři děti, výše jejích závazků činí cca 250.000,- Kč. K problémům se splácením půjček došlo po rozvodu s bývalým manželem, zpočátku byla evidována na Úřadě práce a veškeré dluhy splácela za pomoci rodičů. V červenci 2011 se jí narodilo s tehdejším přítelem čtvrté dítě, čímž finanční náklady rodiny ještě stouply. Nyní je Z. T. na mateřské dovolené, s přítelem se byla nucena rozejít, rodiče již nejsou rovněž schopni přispívat ničeho a dlužnice se tak dostala do neřešitelné finanční situace, kterou není schopna řešit jinak než návrhem na povolení oddlužení.

Příběh J. D.

Příběh J. D. (25 let) je příběhem chlapce z dětského domova, který si úvěry nabral, když v 18 letech toto zařízení opouštěl a neměl prostředky na zaplacení nájmu v pronajatém bytě, následně však přišel o zaměstnání, proto si další úvěry bral, aby měl z čeho žít. Po nějaké době, kdy se mu práci podařilo opět sehnat a splátky doplatit, se rozhodl, že si vezme hypotéku na dům, aby měl kde bydlet. Žil sám, výše jeho příjmů v té době činila cca 25.000,- Kč, proto se splácením neměl problémy. Následně, v důsledku nové známosti, kdy začal finančně podporovat také nezaměstnanou přítelkyni a její tři děti, s nimiž žije ve společné domácnosti, přestal být schopen své závazky splácet, ač se o to usilovně snažil, neboť v poslední době výše měsíčních splátek začala převyšovat jeho příjem.

Příběh manželů J. T. a S. T.

Manželům se v roce 2006 naskytla relativně výhodná koupě rodinného domu v atraktivním místě jednoho města na Vysočině. Na základě úspor a především dostatečných příjmů, se rozhodli využít hypotečního úvěru a nemovitost koupit. Vše ze začátku vypadalo ideálně – spokojená rodina - přičemž došlo i ke zvýšení rodinných příjmů. Zhruba po jednom roce se začaly objevovat problémy s interiérem domu. První byly neustálé problémy s rozvody elektřiny v kuchyni. Takřka současně nastal problém s ucpávajícími se odpady v celém domě, což byl první krok k velice tíživé situaci, neboť finanční prostředky na takto rozsáhlou rekonstrukci už neměli. Jednalo se o novou elektřiku, vodu, odpady. Proto se rozhodli požádat o první úvěr, který se jim podařilo úspěšně splácet, v důsledku toho využili nabídku společnosti a úvěr navýšili, a to zejména z důvodu finanční pomoci dětem, jelikož veškeré vydělané peníze investovali do drobných oprav v domě. Následně však - bohužel - v důsledku celosvětové krize, klesly oběma manželům měsíční příjmy natolik, že nastal problém se splácením úvěrů, který vyústil až v nabírání dalších a dalších úvěrů ke splácení předchozích, tzv. „vytloukání klínu klínem“. Stále věřili, že se jim podaří vrátit příjmy na úroveň roku 2006, to se však bohužel dodnes nepodařilo. Postupem času začali rozprodávat drobné vybavení domácnosti, zejména zděděný starší porcelán a další raritní kusy ze začátku 20. století, což sice vedlo k obnovení pravidelných splátek, avšak pouze krátkodobě, a jakmile byly peníze vyčerpány, požádali o další úvěr. Před dvěma lety byla již situace tak zoufalá, že nabídli svou nemovitost k prodeji realitní kanceláři, aby zaplatili všechny dluhy a předešli tak následným problémům. v současnosti prodává nemovitost již třetí realitní kancelář, avšak bez úspěchu. Celková výše závazků obou manželů činí cca 2.500.000,- Kč, rozprodali, co se dalo, avšak peníze na splátky již došly a oni teď nevědí kudy kam, proto podali návrh na povolení oddlužení.

Příběh V. B.

V roce 2007 si dlužník za peníze získané z prodeje bytu koupil s manželkou starší rodinný dům, který zbourali a naplánovali jeho přestavbu na dva rodinné domy, jeden na prodej, druhý pro sebe. Za tímto účelem si vzal dlužník v roce 2008 hypoteční úvěr v Komerční bance, neboť v té době měl dostatečné příjmy. v září roku 2010 měl pracovní úraz, měsíc byl v pracovní neschopnosti, hypotéka nebyla pojištěná, požádal proto o odklad splátek,

který mu však byl zamítnut. v listopadu téhož roku už neměl na splátku hypotéky, proto se snažil zastavenou nemovitost prodat sám, avšak neúspěšně, neboť se projevila jednak finanční krize a dále pak měla vliv rovněž vysoká cena, kterou byl nucen požadovat v důsledku vysokých sankcí od banky za předčasné splacení úvěru.

S ohledem na dlužníkovu současnou finanční situaci žádá o povolení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty.